

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Odsun německého obyvatelstva
z Československa po 2. světové válce**

Kateřina Nová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor České dějiny

Bakalářská práce

**Odsun německého obyvatelstva
z Československa po 2. světové válce**

Kateřina Nová

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za jeho pomoc a rady, které mi poskytl při jejím zpracování.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	SITUACE V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1918.....	5
2.1	POSTAVENÍ NĚMECKÉHO OBYVATELSTVA.....	5
2.2	HOSPODÁŘSKÁ KRIZE A VZRŮSTAJÍCÍ OBLIBA SUDETONĚMECKÉ STRANY	8
2.3	MNICHOVSKÁ DOHODA A SITUACE V POHRANIČÍ	10
3	ODSUN SUDETSKÝCH NĚMCŮ	14
3.1	VÝVOJ A PROSAZENÍ ODSUNOVÉHO PLÁNU.....	14
3.1.1	Odsuny obyvatelstva během historie.....	14
3.1.2	Vývoj plánu na odsun sudetských Němců.....	15
3.1.3	Londýnský exil a Wenzel Jaksch.....	17
3.1.4	Britské plány na odsun a jednání se spojenci.....	20
3.2	DIVOKÝ ODSUN	26
3.2.1	Charakteristika vysídlovacích akcí.....	30
3.3	ORGANIZOVANÝ ODSUN.....	33
4	DEKRETY PREZIDENTA REPUBLIKY – PRÁVNÍ ASPEKTY .	38
4.1	KRITIZOVANÉ DEKRETY	40
4.1.1	Konfiskační dekrety	40
4.1.2	Denacifikační a retribuční dekrety	42
5	ODSUN Z POHLEDU SOUČASNÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI... 	45
5.1	PŘÍČINY A DŮSLEDKY ODSUNU	46

6 ZÁVĚR	48
7 SEZNAM PRAMENŮ A ODBORNÉ LITERATURY.....	51
7.1 PRAMENY.....	51
7.2 LITERATURA.....	51
7.3 ČLÁNKY	54
8 RESUMÉ	55
9 PŘÍLOHY.....	56

1 ÚVOD

Odsun sudetských Němců z Československa po druhé světové válce patří mezi dramatické, palčivé a velmi důležité události českých moderních dějin. Odsun ukončil společné soužití Čechů a Němců na jednom území, jež započalo již ve středověku tzv. německou kolonizací probíhající ve 13. století.

Problematika odsunu byla v době komunistického režimu účelově interpretována nebo zcela zamlčována. S tím souvisí i stav výzkumu před rokem 1990. První odborná monografie s názvem *The Transfer of the Sudeten Germans* vznikla roku 1964 v londýnské emigraci a jejím autorem je Radomír Luža. Díky politickému uvolnění na konci 60. let se tímto tématem začali zevrubněji zabírat i domácí historikové. Studií, která se poprvé opírala o výzkum pramenů, byla práce Jana Křena *Odsun Němců ve světle nových pramenů*. Po roce 1989 se rozvinul historický výzkum. Na počátku 90. let vyšla rozsáhlá monografie Tomáše Staňka *Odsun Němců z Československa*, která dodnes patří k základním pracím na dané téma.

Téma odsunu jsem si pro svoji bakalářskou práci vybrala hlavně z toho důvodu, že se velmi úzce dotýká mé rodiny. Můj dědeček pocházel ze smíšeného manželství a většina jeho příbuzným byla odsunuta. Tito příbuzní pak žili v SRN, takže se s nimi do roku 1990 prakticky nemohl stýkat. Kontakty jsme s nimi navázali až po roce 1990 a také díky jejich vzpomínkám jsem se o toto téma začala zajímat. Dalším důvodem je opětovná aktuálnost tohoto tématu, zejména po medializaci nálezů hromadného hrobu zavražděných Němců v obci Dobronín.

Hlavním cílem bakalářské práce je vytvořit podrobný popis vývoje odsunového plánu a samotného průběhu odsunu sudetských Němců z Československa. S tím souvisí i stručný rozbor událostí v období tzv. první republiky, zejména hospodářské krize a růst obliby nacionalistických stran. V závěru práce se věnuji i tzv. Benešovým dekretům, zejména z důvodu jejich kritiky z řad odpůrců odsunu, kteří na ně pohlíželi jako na zákony, které odsun německého obyvatelstva zapříčinily. V bakalářské práci se podrobněji nezabývám existencí tzv. první republiky a mnichovské dohody.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol, které jsou dále pro větší přehlednost rozděleny do dalších podkapitol. První část se zabývá situací v Československu po roce 1918 až do vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939. V této části se snažím stručně zmapovat postavení německého obyvatelstva v nově vzniklém státě, průběh hospodářské krize v pohraničí a s tím související následný vzestup obliby nacionalistických hnutí. Hlavní částí práce je druhá kapitola, ve které se podrobně věnuji vývoji odsunového plánu a následně průběhu tzv. divokého a organizovaného odsunu. Divoký odsun probíhal bezprostředně po skončení druhé světové války a na mnoha místech ho doprovázela brutalita a násilí vůči německému obyvatelstvu. Organizovaný byl zahájen v prosinci 1945 a jeho hlavní fáze probíhala v roce 1946. Třetí kapitola je věnována právním aspektům odsunu včetně rozboru nejvíce kritizovaných Benešových dekretů. Závěrečná kapitola poskytuje prostor pro shrnutí příčin a důsledků odsunu a mému osobnímu pohledu na celou problematiku.

Při psaní práce byla použita přímá, diachronní a komparativní metoda. Přímá metoda sloužila ke shromáždění informací, diachronní k chronologickému soupisu událostí a komparativní metoda byla využita zejména při porovnávání různých údajů o počtu odsunutých Němců.

Pro základní přehled k danému tématu jsem využila dílo *Rozumět dějinám*, mezi jehož autory patří mj. Václav Kural, Zdeněk Radvanovský či Jan Kuklík ml. Toto dílo se věnuje česko-německému soužití od jeho počátků ve 13. století a podrobně zkoumá příčiny odsunu a jeho samotný průběh. Závěr knihy se pak zabývá právními aspekty odsunu a jeho interpretací. Nejdůležitějším dílem, které jsem pro svou práci použila, je bezesporu edice *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951*, jejímiž autory jsou švýcarský historik Adrian von Arburg a český historik Tomáš Staněk. Pro svou bakalářskou práci jsem využila první dva díly této edice, a sice *Češi a Němci do roku 1945* a *Divoký odsun a počátky osídlování*. První díl edice má charakter obecného úvodu a celou edici zastřešuje. V knize je popsán vznik Československa a demografický a správní vývoj od první světové války až do roku 1960. Dále tato kniha obsahuje historiografické shrnutí do roku 1945, které

je doplněno rozsáhlou fotografickou přílohou. Druhý díl edice je věnován období od jara do podzimu 1945. V jeho úvodu je popsáno osvobození Československa a následná poměrně chaotická situace na československém území spojená s návratem vězňů koncentračních táborů, zajatců a uprchlíků. Hlavní část je pak věnována tzv. divokému odsunu a jeho průběhu. Kniha je doplněna archivními materiály jak v tištěné tak v elektronické podobě, dobovými kresbami a fotografiemi. Bohužel další části této edice, konkrétně věnované přípravám organizovaného odsunu a roku 1946, kdy probíhala hlavní fáze organizovaného odsunu, vyjdou až v druhé polovině roku 2012.

Při psaní kapitoly o vývoji odsunového plánu jsem nejvíce čerpala z knih německých autorů Detlefa Brandese – *Cesta k vyhnání 1938–1945* a Johanna Wolfganga Brügela – *Češi a Němci 1939–1946*. Obě knihy chronologicky popisují vývoj odsunového plánu a věnují se i postojům jednotlivých aktérů. Pro popis průběhu organizovaného odsunu a následné statistiky o počtech odsunutých Němců jsem použila také knihu Tomáše Staňka *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Tato kniha vyšla v roce 1991 a je považována za základ pro tuto problematiku.

Pro předposlední kapitolu věnovanou právním aspektům odsunu a tzv. Benešovým dekretům jsem nejvíce využila knihu Michala Spirita *Tzv. Benešovy dekrety – předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Tato kniha se věnuje průběhu nacistické okupace a stručně popisuje také průběh odsunu. Její největší část je věnována tzv. Benešovým dekretům, ve které rozebírá jejich vznik a podrobně se věnuje jejich obsahu. Za nejvíce přínosnou knihu pro toto téma jednoznačně považuji knihu Jana Kuklíka ml. *Mýty a realita tzv. Benešových dekretů*, která opět velmi podrobně popisuje jejich vznik, význam a srovnává je i s podobnými zahraničními zákony. Na knize zejména oceňuji to, že je v ní i jasně vysvětlena právní terminologie.

Při shromažďování materiálů k této práci jsem využila také archivní prameny ze Státního oblastního archivu Plzeň. Jednalo se o archivní fond Internační tábor Stod, který jsem si vybrala zejména z důvodu blízkosti tohoto tábora k mému současnému bydlišti. Archivní fond jsem zkoumala proto, abych

si udělala konkrétní představu o fungování tábora, vydávaných nařízeních a seznamech odsunutých.

2 SITUACE V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1918

Československá republika vznikla jako jeden z nástupnických států bývalého Rakouska-Uherska. Ke schválení jejích hranic na jihu a východě došlo na úkor Maďarska, což bylo potvrzeno v roce 1920 trianonskou smlouvou. Na základě mírových smluv s Německem a Rakouskem bylo k území Československa připojeno roku 1920 také Hlučínsko, Vitorazsko a Valticko. Dále bylo mezi Československo a Polsko rozděleno území Těšínska.

Vznik samostatné Československé republiky vyvolal mezi německým obyvatelstvem v českých zemích převážně negativní reakce, což souviselo se ztrátou výsadního postavení, které měli Němci v zaniklém Rakousku-Uhersku. Čeští a moravští Němci požadovali připojení ke státu Německé Rakousko (Deutsch-Österreich) a v jeho rámci pak k Německé říši. Proto na podzim roku 1918 vyhlásili čtyři samostatné provincie podél hranic s Německem a Rakouskem, z nichž největší byla provincie Deutschböhmen. Pohraniční oblasti osídlené převážně Němci byly do prosince 1918 obsazeny československým vojskem, které potlačilo i demonstrace požadující „právo na sebeurčení“. Tyto provincie ale existovaly jen krátce, zejména z důvodu sociálních nepokojů.¹

K 1. prosinci 1930 proběhlo sčítání lidu v celém Československu, podle něhož zde žilo 14 729 536 obyvatel s československou státní příslušností, z toho bylo 3 231 688 osob německé národnosti (21, 9 %), z nichž 3 070 938 žilo v českých zemích.²

2.1 Postavení německého obyvatelstva

Vztah k menšinám patřil ke klíčovým problémům existence první republiky. Československo patřilo mezi státy, které po skončení první světové války souhlasily s menšinovými smlouvami, přijatými na pařížské mírové konferenci v roce 1919. Československá republika se po svém vzniku zařadila

¹ GLOTZ, Peter, Vyhnaní : české země jako poučný příklad, Praha 2006, s. 78.

² ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951 : dokumenty z českých archivů. I., Češi a Němci do roku 1945 – Úvod k edici, Středokluky 2010, s. 31.

mezi národní státy, protože uznávala jeden státní národ (československý) a k ostatním národnostem bylo přistupováno jako k menšinám. Jejich menšinová práva byla zakotvena v Ústavní listině z 29. února 1920. Mezi tato práva patřila užívání vlastního jazyka před úřady a soudy, právo na vlastní školství a vyučování v mateřském jazyce. V roce 1918 rozhodla nová vláda o vytvoření komise odborníků, která se měla zabývat menšinovými otázkami (zejména jazykovými) a vytvořit konkrétní návrhy kulturních a politických práv. Tato komise se však nikdy nesešla. Jedním z omezení menšin byla jejich neúčast v prvním československém parlamentu. Revoluční Národní shromáždění bylo sestaveno na základě výsledků voleb z roku 1911 a menšiny v něm nebyly vůbec zastoupeny, i když tvořily třetinu československého obyvatelstva. Tato situace byla způsobena také tím, že menšiny zastávaly negativní postoj k novému státu a například Němci dlouho odmítali své jakékoliv začlenění do republiky.³

Mezi problematické oblasti národnostní politiky patřila oblast školství a jazykového zákona. Vyučovací jazyk se odvozoval od národnostních poměrů v obcích, ve kterých byla škola zřízena. Němci se proto začali učit také česky. V národnostně smíšených oblastech byly dříve děti české národnosti posílány do německých škol. Po vzniku Československa ale české školy v těchto oblastech navštěvovaly i děti německé národnosti. Proto počet českých škol rychle narůstal, během dvacátých let se počet německých základních škol snížil až o čtvrtinu. Přesto však mělo německé obyvatelstvo v Československu rozvinutou síť národnostních škol všech stupňů, včetně univerzity v Praze a dvou technik v Praze a Brně.⁴ Jazykový zákon byl přijat dne 29. února 1920 a zaručoval v souladu s mezinárodními smlouvami (smlouva ze Saint-Germain-en-Laye) existenci menšinového školství a komunikaci úřadů v menšinových jazycích v jakémkoli soudním okresu, kde daná menšina tvořila alespoň 20 % obyvatelstva. V úvodu zákona se objevil pojem jazyk československý, který

³ PETRÁŠ, René, Menšiny v meziválečném Československu : právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana, Praha 2009, s. 171.

⁴ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951, I. díl, s. 88.

„jest státním, oficiálním jazykem republiky“.⁵ Zákon předepisoval používat pro vnitřní úřadování státní jazyk, ale již nezmínil povinnost úředníků tento jazyk umět.

Od druhé poloviny dvacátých let se začali němečtí politici podílet na budování a správě nového státu, což přineslo stabilizaci poměrů v národnostní oblasti. Tzv. aktivistické strany spolupracovaly s českými politickými stranami, usilovaly o zlepšení hospodářské, sociální a kulturní situace německého obyvatelstva a prosazovaly národnostní požadavky demokratickými prostředky. Mezi levicově orientované aktivistické strany patřila *Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice (Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik – DSAP)*. Němečtí komunisté se spojili s českými v jednotné *Komunistické straně Československa – KSČ*. Německy hovořící obyvatelstvo venkova zastupovali agráři (*Bund der Landwirte – BdL*), podnikatelé a intelektuálové volili křesťanské sociály (*Deutsche christlichsoziale Volkspartei – DCSVP*) a liberální demokraty (*Deutsch-demokratische Freiheitspartei – DDF*). Mezi strany, které prosazovaly sudetoněmecké sebeurčení, tzn. oddělení Němců od československého státu, patřily *Německá nacionální strana (Deutsche Nationalpartei – DNP)* a *Německá nacionálně socialistická dělnická strana (Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei – DNSAP)*. Tyto strany neměly ve dvacátých letech masový vliv, protože se opíraly o městské střední vrstvy a dělnictvo. Udržovaly také kontakty s podobnými organizacemi a stranami v zahraničí. V letech 1926–1938 zasedali v československých vládách němečtí ministři za agráři a křesťanské sociály a později, od roku 1929, zástupci německých agráři a německé sociální demokracie. Právě sociální demokracie a křesťanští sociálové měli ve volbách na přelomu dvacátých a třicátých let volební podporu dvou třetin německého obyvatelstva.⁶

Přístup, který vůči menšinám ve dvacátých letech uplatňovaly československé úřady, se postupně zlepšoval a byl demokratický a tolerantní. Garance menšinových práv byly zakotveny v různých právních předpisech

⁵ PETRÁŠ, s. 397.

⁶ MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol., *Politické strany : vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861–2004*. 1. díl: 1861–1938. Brno 2005, s. 861-889.

(např. nařízení z roku 1928 o užívání jazyků v zemských a okresních zastupitelstvech, které zavádělo v okresech s vysokým podílem menšinového obyvatelstva rovnoprávné postavení jazyka menšiny s jazykem státním).

2.2 Hospodářská krize a vzrůstající obliba Sudetoněmecké strany

Hospodářská krize zasáhla Československo s určitým zpožděním oproti světu, ale její překonávání probíhalo pomaleji. Nejhorší hospodářské a sociální problémy způsobila hospodářská krize v pohraničních územích. Důvodem totiž byla mnohem větší závislost pohraničí na průmyslu orientovaném na export. Mezi nejpostiženější průmyslová odvětví patřil lehký průmysl, zejména porcelánky, sklárny nebo textilní továrny. Zatímco těžký průmysl se podařilo postupně oživit, ve sféře lehkého průmyslu se krize dále rozšiřovala a postupně se přesunula i do dalších oborů (těžba uhlí, strojírenství, chemie, stavebnictví), terciární sféry a finančnictví. Krize zasáhla i podnikání ve městech a zemědělství.

Československo se potýkalo s vysokou nezaměstnaností, která nejvíce zasáhla právě pohraniční oblasti. V roce 1936, v době vrcholící krize, byla míra nezaměstnanosti v oblastech s převážně německým obyvatelstvem kolem 15 %, naopak v českých či slovenských okresech mezi 6–9 %.⁷ Kritiku občanů si zasloužila některá administrativní opatření, např. politika zvýhodňující zaměstnávání Čechů ve státních službách, v jejímž důsledku ubylo v letech 1921-1930 celkem 30 tisíc zaměstnanců německé národnosti.

Důsledkem této krize byl rostoucí politický radikalismus, který nejvíce ovlivňoval německé dělníky. To posilovalo DNSAP, jež dokonce v obecních volbách v roce 1932 dosáhla v některých oblastech výrazného úspěchu. Ve stejném roce byla po delším sledování zakázána organizace *Verband Volkssport (Národní sport)*, která se měla oficiálně věnovat turistice a různým sportům. Ve skutečnosti se ale jednalo o polovojenskou organizaci, její členové nosili uniformy podle vzoru *Sturmabteilung – SA (úderné, útočné oddíly)* a roku

⁷ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951, I. díl, s. 93.

1930 se stala složkou DNSAP. Sdružovali se zde nejradikálnější mladí přívrženci strany *NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei)* působící v Německu. Sedm osob bylo zatčeno a obviněno ze spolčení proti republice. V roce 1933 bylo vzneseno obvinění proti pěti poslancům DNSAP, která prováděla protistátní činnost a chystala se na přechod do ilegality. Proto byl přijat klíčový zákon o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran. V listopadu 1933 pak byla zastavena činnost pravicové nacionalistické *Deutsche Nationalpartei (DNP)*. Strana DNSAP se sama rozpustila a nacionalistické proudy se od roku 1933 sjednotily v *Sudetoněmecké vlastenecké frontě (Sudetendeutsche Heimatfront – SHF)* pod vedením Konráda Henleina.⁸

Jednalo se o hnutí, jehož cílem bylo hájit zájmy všech Němců v republice. Definovalo se jako národní a antimarxistické hnutí. Zpočátku hledalo své místo v sudetoněmeckém stranickém systému a prezentovalo se jako hnutí jednoty všech obyvatel Sudet. V politickou stranu se přeměnilo až v roce 1935 v souvislosti s parlamentními volbami, kterých by se jako hnutí nemohlo zúčastnit. Sudetoněmecká strana (*Sudetendeutsche Partei – SdP*) svůj program „autonomie Sudet“ poprvé oficiálně zveřejnila roku 1937. Reagovala tak na snahu československé vlády upravit česko-německé vztahy a propagovala přísné oddělení národních celků v republice na základě sestavení národnostních katastrů. Měly to být seznamy příslušníků národnostních skupin, do nichž se měl zaregistrovat každý občan po dosažení věku osmnácti let. SdP předložila své návrhy v parlamentu a v dubnu 1938 je pak upravené zveřejnila v Karlovarském programu. V tomto programu požadovala plnou rovnoprávnost Němců s Čechy, přesné vymezení německého území v rámci ČSR a plnou národní samosprávu tohoto území. Parlamentní volby v roce 1935 znamenaly pro SdP nečekaný úspěch. Obdržela 1 249 530 hlasů, což představovalo 15,2 % všech hlasů. V parlamentu získala 44 mandátů, z toho 23 v senátu. Díky tomu se stala potenciálním partnerem českých politických stran a hlavní sudetoněmeckou stranou. V ostatních německých stranách sice v letech 1936–1937 došlo k posílení nacionalismu,

⁸ PETRÁŠ, s. 222-225.

ale objevovaly se i úvahy o vytvoření protihenleinovské koalice. S výjimkou německých sociálních demokratů však v ostatních stranách postupně slábl odpor vůči SdP a po anšlusu Rakouska v roce 1938 se jednotlivé německé politické strany kromě německé sociální demokracie a komunistů spojily s SdP. Sudetoněmecká strana byla významnou politickou stranou v Československu, která zastupovala národní společenství jako celek, bez rozdílu tříd. Úspěch SdP souvisel s nespokojeností obyvatelstva s politickými stranami, které nedostatečně zastupovaly zájmy německé menšiny. Dalším faktorem byla i zahraniční podpora, zejména z Německa, kde SdP čerpala ideologické myšlenky mezi nacionálními socialisty.⁹

2.3 Mnichovská dohoda a situace v pohraničí

Ve druhé polovině 30. let vzrůstalo národnostní napětí v zemi. Nešlo jen o výše zmíněnou Sudetoněmeckou stranu, ale také o polskou menšinu, která byla ovlivňována proněmeckou orientací polské vlády. Místní činitelé na Těšínsku požadovali připojení k Polsku a začali ničit české školy nebo státní symboly. O zlepšení sociální situace usilovali také Slováci, kde se hlavními stoupenci těchto požadavků stali vůdce slovenských Němců Franz Karmasin a maďarské menšiny hrabě János Esterházy a *Hlinkova slovenská ľudová strana (HSL'S)*. Na konci roku 1937 oznámil Adolf Hitler své plány na ovládnutí střední Evropy prostřednictvím likvidace Rakouska a Československa. V Sudetoněmecké straně zcela převládla orientace na německý nacionální socialismus a Konrád Henlein plně souhlasil s Hitlerovými plány.¹⁰

Ve dnech 11. až 13. března 1938 bylo Rakousko připojeno k Německé říši. Tato událost vedla ke zhoršení bezpečnostní situace Československa a také k rozpuštění německých aktivistických stran a přechodu jejich členů do SdP. V dubnu 1938 pořádala SdP sjezd v Karlových Varech, na kterém formulovala politický program. Tento program, známý pod názvem osm karlovarských požadavků, obsahoval např. požadavky na rovnoprávnost sudetských Němců s českým národem, stanovení německého sídelního území

⁹ MALÍŘ, MAREK, s. 893-909.

¹⁰ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951, I. díl, s. 106-108.

a zavedení německé samosprávy, uznání a odškodění křivd způsobených sudetským Němcům po roce 1918 nebo uznání práva hlásit se k německému světonázoru. Vláda jako reakci na karlovarské požadavky vypracovala v květnu návrh národnostního statutu, jenž posiloval samosprávu v pohraničí a upravoval jazykové právo. V pohraničních oblastech v té době probíhaly nepokoje, čehož chtělo využít Německo k vojenským operacím. Proto byla vyhlášena 20. května 1938 částečná mobilizace, která uklidnila situaci v pohraničí. Během září 1938 se dále zhoršovala situace v pohraničních oblastech, k čemuž přispěl i projev Adolfa Hitlera na sjezdu NSDAP v Norimberku 12. září 1938. Projev byl namířen proti Československu, které Hitler obvinil z omezování sudetoněmeckého práva na sebeurčení. V pohraničí byly vyvěšovány nacistické vlajky, provolávána protistátní hesla, na některých místech byl dokonce ničen židovský majetek. V blízkosti československé hranice se formovaly ozbrojené skupiny *Sudetoněmeckého dobrovolnického sboru (Sudetendeutsches Freikorps – SFK)* složené z Němců uprchlých z Československa, aby zde podnikaly různé záškodnické akce.

V srpnu 1938 přijela do Československa mise lorda Runcimana, která měla dosáhnout dohody mezi československou vládou a SdP. Dosáhnout dohody se misi nepodařilo, v závěrečné zprávě to lord Runciman dával za vinu K. Henleinovi a K. H. Frankovi, které označil za extrémisty. Lord Runciman v závěrečné zprávě doporučil, aby ta území mezi Německem a Československem, kde je sudetoněmecké obyvatelstvo ve většině, dostala plné právo na sebeurčení.¹¹

Vyvrcholením těchto událostí byla mnichovská dohoda, která byla podepsaná v noci z 29. na 30. září 1938. Zástupci Velké Británie, Německa, Itálie a Francie zde nadiktovali československé vládě odstoupení pohraničních oblastí Německu. Vyklízení pohraničních oblastí mělo začít 1. října. Zabrané území bylo rozděleno největší částí mezi Německo, dále pak mezi Maďarsko a Polsko (oblast Těšínska). Po porážce Polska ale jeho územní zisky připadly Německu. Zabrané oblasti byly geograficky nesourodé, v oblasti Orlických hor

¹¹ SLÁDEK, Milan, Němci v Čechách : německá menšina v českých zemích a Československu 1848–194, Praha 2002, s. 112.

zůstala československá hranice beze změny a v jihozápadních Čechách sahala Říšská župa Sudety až do nejbližšího okolí Plzně. V pohraničních oblastech se nacházely přírodní zdroje, v severozápadních Čechách důležitý průmysl a na Litoměřicku a Žatecku úrodná zemědělská půda. Nově vytvořené hranice narušily zavedený správní systém a na mnoha místech přerušily spojení obyvatel s úřady a obchody ve městech. V odstoupených oblastech se také nacházely hlavní linie vojenského opevnění, které bylo budováno od roku 1935, a tím byla znemožněna obrana země. Československo ztratilo ze svého původního územního rozsahu 41 000 km² a 4 879 000 obyvatel.¹²

Vyklízení a obsazování pohraničí bylo provázeno násilím, které bylo namířeno proti českému a židovskému obyvatelstvu a německým antifašistům. Jak zmiňují autoři Václav Kural a Zdeněk Radvanovský v knize „*Sudety*“ *pod hákovým křížem*, situace českého obyvatelstva po Mnichovské dohodě je často některými německými historiky zamlčována nebo srovnávána s poválečným vysídlením sudetských Němců. Je nutné si uvědomit, že německá agrese v pohraničí v roce 1938 probíhala ještě v mírových podmínkách a výhradně z německé iniciativy. Oproti tomu vysídlení sudetských Němců probíhalo jak z české iniciativy, tak i s podporou spojenců.¹³ V pohraničí byli lidé zneklidňováni útoky sudetoněmeckých *ordnerů*¹⁴ a SFK, kteří přepadávali pohraniční strážce, stříleli, zabíjeli nebo brali do zajetí. Celkem zahynulo 110 českých občanů, přes 50 jich bylo těžce zraněno a 2 000 jich bylo odvečeno za hranice.¹⁵ Uprchlíky z pohraničí tvořili českoslovenští státní zaměstnanci (učitelé, policisté, úředníci, apod.), lidé společensky a politicky aktivní (komunisté, sociální demokraté, antifašisté, sokolové, legionáři nebo členové obecních zastupitelstev), zaměstnanci firem, které měly sídlo ve vnitrozemí, a obyčejní lidé, jako byli sedláci, řemeslníci nebo dělníci. Mezi uprchlíky z pohraničí byli také němečtí antifašisté a židovské obyvatelstvo. Mnoho rodin zůstalo po útěku z pohraničí rozděleno, neboť někdo z členů rodiny tam často

¹² KURAL, Václav, RADVANOVSKÝ, Zdeněk a kol., „*Sudety*“ *pod hákovým křížem*, Ústí nad Labem 2002, s. 70.

¹³ Tamtéž, s. 50.

¹⁴ Původně název pro členy „pořadatelské služby“ (*Ordnertuppen*), její členové byli formováni podle vzoru nacistické SA a SS a měli udržovat pořádek na akcích pořádaných SdP.

¹⁵ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951, I. díl, s. 116.

zůstával a pečoval o majetek. Ve vnitrozemí příliv uprchlíků způsoboval hospodářské a sociální problémy.

Na Slovensku se díky HSL'S a jejímu předsedovi Jozefu Tisovi uplatňovaly národní požadavky a snaha o slovenskou autonomii. Dne 6. října 1938 se konala v Žilině porada, na které se prosadila myšlenka úplné národní autonomie, a byla jmenována první autonomní slovenská vláda s předsedou Jozefem Tisem. Dne 14. března 1939 bylo slovenským sněmem odhlasováno vyhlášení samostatného Slovenského státu. O den později, dne 15. března 1939, byl obsazen zbytek Československa a vyhlášen *Protektorát Čechy a Morava (Protektorat Böhmen und Mähren)* jako součást Velkoněmecké říše. Napadením Polska 1. září 1939 začala druhá světová válka.

3 ODSUN SUDETSKÝCH NĚMCŮ

3.1 Vývoj a prosazení odsunového plánu

3.1.1 Odsuny obyvatelstva během historie

V roce 1915 poprvé formuloval švýcarský antropolog a etnolog Georges Montandon myšlenku o řešení problému národnostních menšin oddělením jednotlivých skupin obyvatelstva.¹⁶ Navrhoval vytyčování hranice států v souladu s etnickými hledisky, přesun etnických skupin uvnitř těchto států měl zajistit jejich stabilitu. Budoucnost podle něj patřila národním státům, které by měly být etnicky čisté. Lidé nepatřící do příslušného státního národa měli být vystěhováni.¹⁷

Během 20. století došlo k několika pokusům výměny nebo přesídlení obyvatelstva. První mezistátní smlouvou o výměně obyvatelstva byla Adrianopolská konvence z roku 1913, kterou uzavřeli zástupci Osmanské říše.¹⁸ Během první světové války provedla rakousko-uherská vláda několik vysídlovacích akcí. Jednalo se např. o přemístění 130 000 Italů z Trentina¹⁹ do koncentračních táborů po vstupu Itálie do války na straně Dohody. Roku 1923 se na konferenci Společnosti národů v Lausanne rozhodlo o přesídlení obyvatel Balkánského poloostrova mezi Řeckem a Tureckem. Mělo zabránit násilnostem páchaným na civilním obyvatelstvu. I přes obrovské ztráty na životech byla tato akce pokládána za evropský prototyp, vyvolala nadšení politiků a např. britská Královská komise ji v roce 1937 doporučila pro řešení arabsko-izraelského konfliktu v Palestině. Jako model mohla posloužit Itálii a Německu ohledně území jižních Tyrol. Odtud měla být v rámci německých plánů tzv. upevňování německví přesídlena německá menšina. Tato myšlenka byla nabídnuta italskému fašistickému režimu Adolfem Hitlerem již v roce 1937, ale realizována byla až roku 1939. Jednalo se o přesídlení 260 000 jihotyrolských Němců za

¹⁶ HOUŽVIČKA, Václav, *Návraty sudetské otázky*, Praha 2005, s. 247.

¹⁷ BRANDES, Detlef, *Cesta k vyhnání 1938-1945 : plány a rozhodnutí o transferu Němců z Československa a z Polska*, Praha 2002, s. 12.

¹⁸ PEŠEK, Jiří, 20. století – doba nucených migrací, vyhnání a transferů. In: *Dějiny a současnost*. 2002, roč. 24, č. 1, s. 42.

¹⁹ HOUŽVIČKA, s. 248.

asistence SS do Říše. Po válce se většina přeživších vrátila zpět na sever Itálie.²⁰

3.1.2 Vývoj plánu na odsun sudetských Němců

Z řad odpůrců prezidenta Edvarda Beneše zaznívá tvrzení, že Beneš byl autorem konceptu vyhnání sudetských Němců. Myšlenkou odsunu se prezident Beneš sice zabýval již před vypuknutím války, zejména v důsledku zkušeností s chováním sudetských Němců v polovině třicátých let, ale zároveň poměrně dlouho počítal s další existencí německé menšiny ve státě, která však měla být početně zredukována na základě korekce hranic a vnitřnímu přesídlení obyvatelstva. Beneš považoval za potřebnou spolupráci s demokratickými Němci doma a v emigraci. Zpočátku uvažoval o více alternativách příštích česko-německých vztahů, které měly být závislé na vývoji mezinárodní situace. První návrhy na řešení zahrnovaly tři základní myšlenky: odstoupení některých okrajových území státu (Šluknovský a Frýdlantský výběžek), částečné vysídlení původního německého obyvatelstva a zřízení zvláštních samosprávných celků (např. žup nebo kantonů) v pohraničí, které by byly osídleny německým obyvatelstvem.²¹ Kvůli událostem z druhé poloviny třicátých let vypracoval Edvard Beneš svůj tajný tzv. „pátý plán“. Dne 17. září 1938 byl vyslán ministr Jaromír Nečas na tajnou diplomatickou cestu do Paříže, kde měl tento plán představit Léonu Blumovi.²² Nečas představil návrh na částečné přesídlení Němců za hranice v počtu jednoho milionu a současného odstoupení některých pohraničních oblastí republiky s 800 000–900 000 Němci. Zbylých 1–1,2 milionu Němců, zejména demokratů a Židů, mělo v republice zůstat.²³ Když roku 1940 přišli britští představitelé s návrhem na vysídlení všech Němců, Beneš proti tomu ostře protestoval: *„Nabývá převahy názor, že problém sudetských Němců bude nutno řešit stěhováním Němců...republika v každém případě určitý počet Němců ve svých hranicích mítí bude. Neboť nelze vystěhovat 3 ½ mil.*

²⁰ BENEŠ, Zdeněk a kol., Rozumět dějinám : Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948. 2. vyd., Praha 2002, s. 186.

²¹ ARBURG, STANĚK, Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951, I. díl, s. 202.

²² Léon Blum byl francouzský socialista židovského původu. V letech 1936–1938 zastával funkci ministerského předsedy. Po okupaci Francie německými vojsky byl uvězněn v koncentračních táborech Buchenwald a Dachau. V letech 1946–1947 byl opět francouzským ministerským předsedou, zemřel v roce 1950.

²³ BRANDES, s. 21.

Němců.²⁴ Proti myšlence na vysídlení německého obyvatelstva protestovali v Londýně československý vojenský atašé podplukovník Jan Kalla a Jan Masaryk, který ve svém projevu u příležitosti oslav založení státu 28. října 1938 vysídlení sudetských Němců odmítl: „*Nedávno jsme slyšeli o příkladech vykořenění různých národních kmenů, jejichž cynismus nemá v historii lidstva obdoby. Necht' Bůh ochrání můj národ před všemi takovýmito drsnými a imperialistickými experimenty.*“²⁵

Po událostech z 15. března 1939 se v československém odboji uvažovalo o radikálním postupu proti německé menšině. Myšlenka na to, že bude po osvobození Československa vysídlena značná část Němců, našla podporu v domácích odbojových kruzích (v Petičním výboru Věrní zůstaneme, ve vojenské Obraně národa i v Politickém ústředí). Z rozhovorů v organizacích vyplynulo několik stanovisek pocházejících z doby před vypuknutím války. Podle prvního stanoviska měl být počet Němců na území republiky co nejvíce zredukován. Ve druhém stanovisku se jednalo o rozsáhlé územní změny na severovýchodě a jihovýchodě republiky při hranici s Polskem.²⁶ Zároveň měl být veškerý jejich majetek konfiskován jako náhrada za utrpěné škody.²⁷ Představitelé odboje plánovali využít zkušeností z „výměn“ obyvatelstva během první světové války na Balkáně a zároveň upozorňovali na to, že v rámci Hitlerova plánu na tzv. upevňování německví bylo přesídlováno německé obyvatelstvo z Pobaltí, jižních Tyrol a dalších oblastí.²⁸

S rostoucí nacistickou represí na území Protektorátu vzrůstal tlak na přijetí radikálních variant poválečného postupu vůči Němcům v Československu. Významný byl i postoj polské exilové vlády, kterou vedl generál Władysław E. Sikorski.²⁹ Polská vláda předložila návrhy na připojení území Východního Pruska a Horního Slezska k Polsku, zkrácení polsko-

²⁴ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939–1946*. Praha, 2008, s. 38.

²⁵ BRANDES, s. 34.

²⁶ Tamtéž, s. 36-37.

²⁷ NĚMEČEK, Jan a kol., *Cesta k dekretům a odsunu Němců : datová příručka*, Praha 2002, s. 62.

²⁸ ARBURG, STANĚK, *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*, I. díl, s. 203.

²⁹ Władysław E. Sikorski (1881–1943) byl polský generál a za druhé světové války předseda polské exilové vlády a velitelem jejích vojsk. Zahynul v roce 1943 při letecké nehodě na Gibraltar.

německé hranice a vysídlení německého obyvatelstva. Polsko mělo nahradit ve spojení s Československem Francii jako bezpečnostního partnera Velké Británie na kontinentu. Polské exilové vládě se Benešovy návrhy na řešení sudetoněmeckého problému zdály příliš umírněné.³⁰

V letech 1939–1941 se Beneš pokoušel najít umírněné řešení sudetoněmecké otázky. Uvažoval o vytvoření dvou národních prostorů uvnitř Československa a počítal s vysídlením nacistů. V této době navrhoval tzv. minimální program, který znamenal kombinaci odstoupení části území s vnitřním stěhováním německého obyvatelstva. Dne 3. února 1941 předložil Beneš dokument s návrhem o novém statusu sudetských Němců v rámci poválečné republiky, který spočíval ve vytvoření území jasně německého, československého, maďarského nebo rusínského. Vedoucí orgán československého odboje ve vlasti (Ústřední vedení odboje domácího – ÚVOD) ostře kritizoval Beneše za umírněné návrhy a varoval ho před spoluprací s londýnskými Němci.³¹

3.1.3 Londýnský exil a Wenzel Jaksch

Pro vývoj odsunového plánu byl důležitý i postoj německých odpůrců nacismu, kteří do Londýna utekli z Československa. Jednalo se o německé sociální demokraty a komunisty, jež se do Velké Británie dostali za pomoci finančních prostředků ze soukromých darů a za pomoci britských sociálních demokratů. Uvádí se, že se na začátku války nacházelo ve Velké Británii kolem 6 000 utečenců.³² Mezi významnou politickou stranu sudetských Němců v exilu patřila sociální demokracie, jejíž členové vytvořili organizaci pod názvem *Společenstvo věrných sudetoněmeckých sociálních demokratů (Treuegemeinschaft sudetendeutscher Sozialdemokraten)*. Funkci předsedy zastával Wenzel Jaksch. Své první úvahy o postavení sudetských Němců v poválečném Československu sepsal ve spisu *Co přijde po Hitlerovi? (Was kommt nach Hitler?)* v roce 1939. Domáhal se zřízení německých kantonů a usiloval o sloučení německých území v jednu spolkovou zemi ve federativně

³⁰ HOUŽVIČKA, s. 256–257.

³¹ Tamtéž, s. 276.

³² BRANDES, s. 24.

uspořádané republice. Podle Jaksche měla být Evropa nově uspořádána po změně režimů v Německu a v Itálii a pohraniční spory měly být řešeny smírně na základě federativního uspořádání.³³

Wenzel Jaksch dospěl ke změně názorů v tzv. Směrnících pro činnost sudetoněmecké sociální demokracie v zahraničí v listopadu 1939. O příslušnosti sudetoněmeckých území bylo rozhodnuto na základě saintgermainské smlouvy (připojení Sudet k Československu) a Mnichovské dohody (odstoupení Sudet a jejich připojení k Německu). Předsednictvo sudetoněmecké sociální demokracie kritizovalo Jakschovu koncepci federativního uspořádání a podporovalo anulování Mnichovské dohody.³⁴ Postupně se v sudetoněmecké sociální demokracii vytvořila dvě názorová uskupení. Jednalo se o nacionální křídlo vedené Jakschem a levicové křídlo vedené Josefem Zinnerem, které si dalo název Zahraniční skupina Německé sociálnědemokratické strany dělnické v Československu (nazýváno též Zinnerova skupina). Toto křídlo si dávalo za cíl spolupráci s československou vládou.³⁵

Edvard Beneš a Wenzel Jaksch vedli spor o interpretaci práva na sebeurčení v budoucí obnovené republice. Jaksch stále prosazoval spojení všech území s německy mluvícím obyvatelstvem do demokratické pangermánské říše. Tento projekt byl nepřijatelný pro domácí odboj, z něž nejradikálnější byla organizace Obrana národa. Členové domácího odboje naléhali na Beneše, aby tuto koncepci v žádném případě nepřijímal.³⁶ Představy sudetoněmeckého exilu o budoucím uspořádání Československa a postavení Sudet byly zveřejněny v Holmhurtské deklaraci v březnu 1940. Deklarace propagovala federativní uspořádání poválečné Evropy a požadovala právo na sebeurčení (Selbstbestimmungsrecht) pro tři miliony sudetských Němců.³⁷

³³ Tamtéž, s. 25–26.

³⁴ Tamtéž, s. 46–47.

³⁵ BRÜGEL, s. 45–46.

³⁶ HOUŽVIČKA, s. 270.

³⁷ Tamtéž, s. 271.

Klíčovým okamžikem pro kontinuitu s předmnichovským Československem bylo uznání exilové vlády. Tato možnost se otevřela s nástupem Winstona Churchilla do funkce ministerského předsedy v květnu 1940; nový premiér totiž patřil mezi ostré kritiky mnichovské dohody. Beneš chtěl dosáhnout souhlasu Britů s posílením pozice Národního výboru. Ten představoval orgán zastupující český a slovenský národ v zahraničí. K němu měl být připojen jakýsi parlament tvořený politiky v emigraci (poslanci pražského parlamentu včetně německých členů; to vyvolalo kritiku z vlasti). Prezident na ni nereagoval a počítal s Němci i pro připravovanou „národní radu,“ později označovanou jako „Státní rada“. Jejími členy měly být poslanci, senátoři a důležité osobnosti české, slovenské a sudetoněmecké národnosti.

V červnu 1940 předložil Beneš memorandum, podle kterého bude ve Velké Británii ustaven prozatímní státní aparát. Prezidentem republiky měl být Edvard Beneš a ministerským předsedou Msgre. Jan Šrámek, předseda Československé strany lidové. Předsednictvo mělo mít tři členy, z toho jeden měl být německý poslanec.³⁸ Wenzel Jaksch vstup do Státní rady odmítl a ani později nikdo ze sudetoněmeckých sociálních demokratů do rady nevstoupil. Jediným zástupcem sudetských Němců ve Státní radě byl představitel komunistů Karl Kreibich.³⁹ V memorandu se dále uvádělo, že k poválečné republice bude přičleněno Slovensko a část sudetských území. Beneš chtěl sudetoněmecké zástupce přijmout do Státní rady. Výsledkem Benešových snah bylo uznání prozatímní československé vlády ze strany britského ministra zahraničí lorda Halifaxe 21. července 1940.⁴⁰ Ve své odpovědi Benešovi se lord Halifax vyjádřil v tom smyslu, že britská vláda i nadále uznává nejen Beneše jako prezidenta Československé republiky, ale i současnou provizorní vládu.⁴¹ Proto prezident jmenoval svým dekretem Jana Šrámka předsedou vlády spolu s dalšími ministry a státními tajemníky. Zároveň stanovil i úkoly vlády ve válečné době. Definitivní uznání československé vlády ze strany Velké Británie proběhlo na základě dopisu ministra zahraničí Anthonyho Edena Janu Masarykovi, exilovému ministru zahraničí, ze dne 18. července 1941. Vláda

³⁸ BRÜGEL, s. 28–29.

³⁹ BRANDES, s. 116.

⁴⁰ BENEŠ a kol., s. 155.

⁴¹ BRANDES, s. 30.

Jeho Veličenstva považovala právní postavení prezidenta a vlády Československé republiky za totožné s postavením ostatních spojeneckých hlav států. Ani v tomto dopise však nebyla uznána předmnichovská kontinuita Československa. Týž den uznal vládu i Sovětský svaz, Spojené státy ji pak uznaly dne 21. července 1941.⁴²

3.1.4 Britské plány na odsun a jednání se spojenci

V britské politice se postupně prosadil názor, že je potřeba odstranit ze střední a východní Evropy národnostní skupiny etnických Němců jako důvod mezinárodních konfliktů. Z iniciativy britského ministerstva zahraničních věcí vznikla speciální skupina *Zahraniční výzkumná a tisková služba (Foreign Research and Press Service)*, jejíž expertní týmy řešily národnostní uspořádání v Evropě po skončení války. Výsledkem práce skupiny byla v roce 1940 první varianta memoranda vydaná vysokoškolským badatelem Johnem Davidem Mabbotem pod názvem *The Transfer of Minorities*.⁴³ V memorandu byly transfery označeny za nejvhodnější řešení problémů menšin v Československu, memorandum vylučovalo možnost uplatnění principu dobrovolného transferu obyvatel. Odsun Němců měl být posuzován podle přínosu pro Čechy a konečným efektem pro mír. Mabbott v memorandu také upozorňoval na to, že mezi sudetskými Němci existuje řada kvalifikovaných pracovníků a odborníků, jejichž odsun by mohl způsobit problémy ve výrobě po dobu několika let.⁴⁴

Velmi důležitým krokem bylo prohlášení britské vlády v srpnu 1942, ve kterém se distancovala od mnichovské dohody a jejích následků včetně vynucených změn hranic. O měsíc dříve kabinet souhlasil s principem transferu německých menšin ze střední a východní Evropy do Německa, pokud se to bude jevit jako nezbytné a žádoucí. Britský ministr zahraničí Anthony Eden navrhoval vykázat z Československa válečné zločince a milion sudetských Němců. Argumentoval také tím, že Hitler taktéž prováděl nucené přesídlování

⁴² BENEŠ a kol., s. 154.

⁴³ BRANDES, s. 32.

⁴⁴ HOUŽVIČKA, s. 278–280.

obyvatelstva a že mnoho zemí bude po válce chtít vysídlit německou menšinu ze svého území.⁴⁵

Souhlas Spojených států amerických s odsunovým plánem získala československá vláda při pobytu Edvarda Beneše v USA 13. května 1943. Neexistuje však žádný americký pramen, jenž by Rooseveltův souhlas potvrzoval. V zápisu státního tajemníka Cordella Hulla o rozhovoru mezi oběma prezidenty se také nepíše o poválečném postupu vůči sudetským Němcům.⁴⁶ Představitelé Sovětského svazu pak vyjádřili rámcový souhlas s odsunovým plánem při Benešově návštěvě v Moskvě v prosinci 1943, ale vyžadovali projednání problematiky odsunu s dalšími velmocemi. Komunisté zdůrazňovali při posuzování odpovědnosti sudetských Němců za vypuknutí války antifašistická hlediska.⁴⁷ Rozhovory se sovětskými zástupci zahájil Beneš teprve po podpisu smlouvy se Sovětským svazem z roku 1943 a sovětské vládě předal memorandum o podmínkách pro příměří i o vyhnání Němců a Maďarů. V memorandu s názvem *Některé hlavní principy týkající se budoucího statusu Československé republiky* se zmiňuje o převzetí veškerého předmnichovského teritoria republiky, která měla být uznána jako národní československý stát, tzn. stát pro Čechy a Slováky s přičleněnou Podkarpatskou Rusí. Transfer německého a maďarského obyvatelstva měl posloužit větší národnostní homogenitě. Zbylí Němci a Maďaři měli být uznáni na základě statutu stanoveného mírovou konferencí.⁴⁸ V dalším Benešově memorandu o transferu obyvatelstva z Československa se hovořilo o principu viny, podle něhož byli všichni Němci v republice říšskými občany.⁴⁹

Názory komunistů na válku a sudetoněmecký problém se během válečných let měnily. Po vypuknutí války ji označili českoslovenští komunisté ve Velké Británii za imperialistickou, s níž nechtějí mít nic společného. Prezidenta Beneše pak označili za přísluhovače britského imperialismu. Po napadení Sovětského svazu německou armádou se však situace změnila. Komunisté byli

⁴⁵ BRÜGEL, s. 207–208.

⁴⁶ Tamtéž, s. 215.

⁴⁷ ARBURG, STANĚK, Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951, I. díl, s. 208–209.

⁴⁸ BRANDES, s. 179–180.

⁴⁹ Tamtéž, s. 180.

přizváni do Státní rady a vyzývali své stoupence, aby vstoupili do československé armády.⁵⁰ Při jednání v Moskvě předložili Benešovi českoslovenští komunisté žijící v Moskvě dopis, ve kterém odmítali akceptovat princip kolektivní viny a prosazovali názor, aby o poválečném postavení sudetských Němců rozhodovaly odbojové aktivity. Situace v Sudetech však rozsáhlou odbojovou činností nedovolovala, odbojová centra byla rozbíjena a neexistovalo pevné spojení mezi jednotlivými skupinami.⁵¹ Beneš předložil komunistům návrh na odsun Němců, podle německého historika J. W. Brügela ve verzi pro komunisty přijatelné. V návrhu se Beneš zmiňoval o tom, „že budoucí republika bude státem Čechů, Slováků a Karpatských Ukrajinců, bude státem národním a slovanským. Z Československa měli odejít všichni němečtí učitelé, profesoři, lidé SS, Gestapa, Hitlerjugend, všichni aktivní lidé Henleinova hnutí a vesměs německá buržoazie, bohatí němečtí lidé“.⁵² Vůdce československých komunistů v Moskvě Klement Gottwald s Benešovými návrhy souhlasil a přišel s návrhem, aby byl odsun řešen jako akce potrestání viníků války a zločinů proti Československé republice. Aktivní účast na odsunu měli hrát němečtí antifašisté.⁵³

Někteří ministři britské vlády si nebyli jisti tím, zda by Velká Británie schválila rozsáhlý transfer obyvatelstva. Vyjadřovali také obavu, že případné brutální provádění transferů by mohlo vyvolat proněmecké sympatie lidí v Británii a Spojených státech. Z těchto důvodů vytvořilo britské ministerstvo zahraničí (Foreign Office) v roce 1943 speciální komisy pod názvem *Meziresortní komise pro transfer německého obyvatelstva (Interdepartmental Committee on the Transfer of German Populations)*.⁵⁴ Na prvním zasedání vytvořila komise směrnici, podle které měly být transfery prováděny tak, aby v Německu nedošlo k rozsáhlým ekonomickým problémům. Nemělo být také přehlíženo násilí vůči uprchlíkům a jejich utrpení, neboť by mohlo být pobouřeno veřejné mínění ve všech spojeneckých zemích. Při dalších jednáních se komise věnovala schopnosti Německa přijmout velké množství

⁵⁰ BRÜGEL, s. 68–69.

⁵¹ Tamtéž, s. 208.

⁵² Tamtéž, s. 75.

⁵³ Tamtéž, s. 76.

⁵⁴ BRANDES, s. 217.

uprchlíků s přihlédnutím k ekonomické situaci a budoucím požadavkům vítězných mocností (platba válečných reparací), dále vlastnímu průběhu transferu, jako byly časový harmonogram či péče o uprchlíky, a nakonec finančním nákladům transferu.⁵⁵ V dubnu 1944 byla schválena závěrečná zpráva komise, jež se zabývala otázkou, zda mají němečtí obyvatelé, kteří zůstanou po transferu v Československu, užívat menšinových práv, nebo zda budou vystaveni asimilaci. Ve své zprávě komise varovala před tím, aby případnými zárukami menšinových práv nebyl ztížen průběh transferu. Důležitou část zprávy pak tvořila věta, podle níž se vláda Jeho Veličenstva ani nadále k ničemu nezavazuje.⁵⁶

Jelikož tedy spojenečtí představitelé vyjadřovali prozatím s principem transferu souhlas, připravovala československá exilová vláda během roku 1944 memorandum určené britské a americké vládě, kde byly rozpracovány konkrétní představy o průběhu vysídlení. Memorandum pak bylo předloženo oběma vládám v listopadu téhož roku. Po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha dne 27. května 1942 a následné heydrichiádě neexistovala podle memoranda možnost, že by československý národ mohl poklidně žít v jednom státě s většinou německých obyvatel. Proto je nutný odsun tohoto německého obyvatelstva, které se projevovalo nepřátelsky vůči státu, stálo v dokumentu. Tento postup se neměl vztahovat na německé antifašisty, kteří aktivně bojovali za osvobození Československa. V memorandu se také říkalo, že cílem je „*potlačení německé menšiny v Československu coby menšiny národnostní*“.⁵⁷ Německá menšina neměla mít žádná kolektivní práva, zejména jazyková, a v plánu bylo také naznačeno omezení používání německého jazyka na úřadech a zákaz existence německých škol. Prezident Beneš rozlišoval mezi vyhnáním sudetských Němců na základě viny a organizovaným transferem dalších Němců, kteří se neprovinili, ale kvůli svému velkoněmeckému a nacionálněsocialistickému přesvědčení by nebyli dobrými československými občany.⁵⁸ Text memoranda vycházel z předpokladu, že podle sčítání obyvatelstva z roku 1930 žilo na území republiky 3,2 milionu

⁵⁵ Tamtéž, s. 218–219.

⁵⁶ Tamtéž, s. 225.

⁵⁷ BRÜGEL, s. 94.

⁵⁸ BRANDES, s. 261.

Němců. Z nich zřejmě asi 250 000 padne ve válce a 500 000 skalních přívrženců Hitlera včas uteče. Počet lidí určených pro vysídlení byl tedy asi 1,6 milionu lidí, kteří by byli organizovaně do dvou let odsunuti.⁵⁹ Pokud by sudetští Němci zůstali v Československu, psalo se v memorandu, nedosáhla by poválečná republika vnitropolitické stability ani zahraničněpolitické bezpečnosti. Kdo se aktivně účastnil boje za osvobození, neměl být odsunut. Podle memoranda bylo také nutné zabránit rychlému a náhodnému odstraňování kvalifikovaných osob a dělníků, což by mohlo ohrozit hospodářskou stabilitu země. V republice mělo zůstat 800 000 Němců, kteří by své děti vychovávali v demokratickém duchu, aniž by to ohrozilo bezpečnost republiky. Exilová vláda byla nakonec ochotna poskytnout na přechodnou dobu některé jazykové úlevy, starší Němci by směli užívat němčinu na úřadech, ale rozhodně odmítla možnost garance kolektivních menšinových práv.⁶⁰ Britská i americká vláda československé memorandum zdvořilou formou odmítly. Došlo k tomu dne 31. ledna 1945 formou nóty amerického chargé d'affaires při československé vládě Rudolfa Schoenfelda.⁶¹ Americká vláda měla podle nóty plné pochopení pro křivdy ze strany Německa a německé menšiny, kterým bylo Československo vystaveno, na druhé straně se však domnívala, že transfer by měl být proveden v návaznosti na příslušné mezinárodní dohody a pod mezinárodním patronátem.⁶²

V březnu 1945 probíhala paralelní jednání Edvarda Beneše se sovětskými politiky v Moskvě a představitelů londýnské emigrace s komunisty. Prezident neměl ze strany Velké Británie a Spojených států oficiální potvrzení souhlasu s transferem německého obyvatelstva. Sovětská strana se vyjádřila k československým požadavkům kladně, ale zároveň požadovala konzultaci problému vysídlení německého obyvatelstva s Brity.⁶³ Při jednáních v Moskvě se také řešilo poválečné státoprávní uspořádání Československa, které mělo být národním státem Čechů a Slováků se státoprávně autonomním

⁵⁹ BRÜGEL, s. 95.

⁶⁰ BRANDES, s. 266–267.

⁶¹ BRÜGEL, s. 216.

⁶² Tamtéž, s. 217.

⁶³ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951, I. díl, s. 216.

Podkarpatskem a žádné menšině neměla být přiznána kolektivní politická práva. Jako českoslovenští občané měli být uznáni jen Němci a Maďarští antifašisté, kteří mohli eventuálně v republice zůstat.⁶⁴

Pravidla postupu vůči německé menšině po osvobození stanovil tzv. Košický vládní program, zveřejněný 5. dubna 1945, a to ve své VIII. kapitole. Podle programu neměla republika postihovat loajální německé a maďarské občany, naopak viníci měli být potrestáni přísně a neúprosně. Státní občanství měli dostat zpět antifašisté německé a maďarské národnosti, kteří již před Mnichovem vedli aktivní boj proti Henleinovi.⁶⁵ U ostatních československých občanů německé a maďarské národnosti mělo být státní občanství zrušeno. Tito občané mohli znovu žádat o udělení občanství, ale úřady si ponechávaly právo individuálního rozhodnutí. Němci a Maďaři, u kterých se předpokládalo jejich souzení za zločiny proti republice, měli být zbaveni občanství a vypovězeni z republiky navždy. Pokud se přistěhovali na území Československa po Mnichovu 1938 a nepodléhali trestnímu stíhání, měli být s výjimkou osob pracujících ve prospěch státu vykázáni z republiky ihned.⁶⁶

S přicházejícím koncem války rostlo ve středoevropských státech násilí proti německému obyvatelstvu. Zejména proti divokému vysídlování maďarských menšin z Československa, Jugoslávie a Rumunska protestovala diplomatická nota Spojených států, kterou v Praze předal americký chargé d'affaires 12. června 1945. V notě americká strana upozorňovala na to, aby bylo přesídlování prováděno pod mezinárodní ochranou a s příslušnými mezinárodními opatřeními.⁶⁷ Německý historik J. W. Brügel připomíná, že jediné skutečné rozhodnutí velmocí v otázce vysídlení německého obyvatelstva padlo až na Postupimské konferenci, která se konala od 17. července do 2. srpna 1945.⁶⁸ V té době již probíhaly brutální vysídlovací akce. Britská ani americká delegace nepřijely na konferenci s jasnou směrnicí týkající se problému vysídlování. V závěrečné zprávě konference bylo uvedeno, že je

⁶⁴ BRANDES, s. 278.

⁶⁵ NĚMEČEK a kol., s. 79.

⁶⁶ BRÜGEL, s. 178.

⁶⁷ Tamtéž, s. 217.

⁶⁸ Tamtéž, s. 228–229.

žádoucí provést spořádané a lidské vysídlení německého obyvatelstva, které doposud pobývalo v Polsku, Maďarsku a Československu. Zároveň se vyžadovala důkladná příprava této akce za součinnosti zainteresovaných vlád. Zmíněné země byly zároveň vyzvány, aby do doby, než bude celá záležitost prozkoumána a připravena, zastavily další vyhošťování Němců.⁶⁹

3.2 Divoký odsun

Když se hovoří o odchodu německého obyvatelstva z Československa, používá se nejrůznější terminologie. V českém prostředí se nejčastěji hovoří o „odsunu“, který historikové rozlišují podle období, kdy k němu došlo. Neorganizovaný, tzv. divoký odsun, jenž probíhal bezprostředně po ukončení druhé světové války šest měsíců, je označován jako „vyhnání“. Naopak organizovaný odsun se již označuje jako vysídlení. Česko-německá komise historiků použila pro divoký odsun termín „vyhánění“ „Vertreibung“ a pro organizovaný odsun termín „vysídlení“ „Zwangsaussiedlung“.⁷⁰

Na konci války v Evropě výrazně rostly počty migrantů, jejichž přesný počet je velice obtížné určit. Z východu utíkali Němci před postupující Rudou armádou, k čemuž přispěl i tzv. Neronovský rozkaz z března roku 1945, kterým Hitler nařídil, že nikdo z Němců nesmí zůstat na kterémkoliv území vydaném spojeneckým armádám a že veškeré stavby musí být do základu zničeny.⁷¹ V září 1944 byla také zahájena evakuace karpatských Němců. Domovy muselo opustit 83 000–100 000 osob, jež byly přemístěny na území protektorátu. Na jaře 1945 se začaly vracet do svých původních domovů a následně byly zařazeny do odsunu. Celkem pak bylo ze Slovenska vysídleno asi 83 000 karpatských Němců.⁷² Velice obtížným úkolem je stanovit přesné počty Němců, kteří pobývali na československém území na konci války. Jednou z možností je

⁶⁹ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951 : duben–srpen/září 1945: Divoký odsun a počátky osídlování, Středokluky 2011, s. 118.

⁷⁰ BENEŠ a kol., s. 219.

⁷¹ SPIRIT, Michal, Tzv. Benešovy dekrety : předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky, Praha 2004, s. 217.

⁷² GABZDILOVÁ-OLEJNÍKOVÁ, Soňa, Špecifiká postavenia karpatských Nemcov na Slovensku po druhej svetovej vojne (v porovnaní so situáciou Nemcov v Čechách a na Morave). In: Arburg, Adrian von a kol.: *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*, Brno 2010, s. 249.

určit statistiku podle počtu vydaných potravinových lístků. Podle ní žilo na počátku května 1945 v Sudetech 3 325 000 lidí, z toho 600 000 Čechů a příslušníků jiných národností, Němců bylo asi 2 275 000.⁷³ Je složité určit přesný počet německých starousedlíků, neboť např. v roce 1943 bylo na sever Moravy přesídleno obyvatelstvo z jižních Tyrol.

S blížícím se koncem války rostl odpor československého obyvatelstva proti německým okupantům. Počátkem roku 1945 proběhla německá odvěta v podobě protipartyzánských akcí, které byly namířeny proti civilnímu obyvatelstvu. Německé vojsko přepadalo a ničilo celé obce, např. Javoříčko, Prlov nebo Ploštinu, a zabíjelo jejich obyvatelstvo jako odvetu za pomoc partyzánům.⁷⁴ Následné květnové povstání bylo zpočátku pro okupanty značným překvapením, německé posádky se často vzdávaly nebo utíkaly do Německa. Ve druhé fázi povstání se však německé jednotky zaktivizovaly, zejména oddíly SS v okolí Prahy, a s pomocí útvarů ustupující armády skupiny Střed generála polního maršála Ferdinanda Schörnera zakročily proti povstalcům.⁷⁵ Hlavní boje se přesouvaly do Prahy. Německé jednotky pronikaly městem a vojáci hnali před tanky proti barikádám české občany. Na Pankráci pronikli němečtí vojáci do sklepních úkrytů a postříleli tam 37 osob, z toho 10 dětí a 13 žen.⁷⁶ Tyto události podnítily část Pražanů k pomstě na příslušnících gestapa, vojácích a k brutálnímu chování vůči německým civilistům. Zároveň se již vracely první transporty českých vězňů z osvobozených koncentračních táborů, kteří přinášeli svědectví o hrůzách, které tam zažili.

V závěrečné fázi druhé světové války se fronta přiblížila z několika směrů na území Československa. Dne 4. dubna 1945 byla Bratislava osvobozena vojsky 2. ukrajinského frontu pod velením maršála Rodiona Jakovleviče Malinovského.⁷⁷ Na severní a jižní Moravě narážela vojska na dobře organizovanou obranu Němců. K osvobození Prahy vyrazila vojska 1. ukrajinského frontu maršála Ivana Stěpanoviče Koněva 6. května 1945, cílem

⁷³ BENEŠ a kol., s. 198.

⁷⁴ NĚMEČEK a kol., s. 82.

⁷⁵ SPIRIT, s. 216.

⁷⁶ BENEŠ a kol., s. 179.

⁷⁷ HRBEK, Jaroslav, SMETANA, Vít a kol., *Draze zaplacená svoboda : osvobození Československa 1944–1945*. Svazek II, Praha 2009, s. 122.

vojsk bylo dorazit do hlavního města dříve než západní Spojenci. První sovětské tanky pak přijely do Prahy 9. května ráno. Ačkoliv již německá vojska kapitulovala, na několika místech Prahy se ještě toho dne bojovalo. Západní a jižní Čechy byly osvobozeny americkými vojsky 3. armády generála George S. Pattona, která již 18. dubna překročila československé hranice u Aše. 6. května byla osvobozena Plzeň. Přes naléhání Winstona Churchilla a britského ministra zahraničí Anthonyho Edena, aby americká vojska pronikla až do Prahy, což prosazoval i generál Patton, vrchní velitel spojeneckých jednotek generál Dwight D. Eisenhower respektoval přání náčelníka sovětského generálního štábu Alexeje Antonova, a proto se americká vojska zastavila na demarkační linii Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice.⁷⁸

Bezprostředně po osvobození Československa získávaly výkonné orgány často jen s obtížemi kontrolu nad osvobozeným územím. V pohraničních oblastech panovala velice bouřlivá situace, neboť někteří Němci se nechtěli smířit s prohrou ve válce a organizovali záškodnické akce, které mnohde skončily i vraždami českých občanů (např. Werwolfové).⁷⁹ K hlavním úkolům po skončení války patřilo obsazení a zajištění osvobozeného státního území, což byl v oblastech odstoupených v roce 1938 obtížný úkol. V pohraničních regionech měla až do konce léta 1945 hlavní postavení československá armáda, která také přejímala i úkoly civilní správy nebo ochrany hranic. Jejím jádrem se stal 1. československý armádní sbor ze Sovětského svazu. Hlavní koordinační roli v Čechách plnilo od konce dubna 1945 v Praze založené revoluční vojenské velitelství Alex pod vedením generála Zdeňka Nováka.⁸⁰ Již od května 1945 vznikaly nejprve v Praze oddíly Revolučních gard (RG), ze kterých následně vznikly vojensky organizované složky. Gardy podléhaly ministerstvu vnitra. Příslušníci Revolučních gard se často dopouštěli loupeží i brutálního chování vůči německému obyvatelstvu. Proto na jejich činnost přicházely četné stížnosti od českých občanů nebo

⁷⁸ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951 : duben–srpen/září 1945, s. 23–25.

⁷⁹ SPIRIT, s. 219.

⁸⁰ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951 : duben–srpen/září 1945, s. 48–49.

místních úřadů. Revoluční gardy byly kvůli svému chování označovány obyvatelstvem jako „rabovací gardy“.⁸¹

Na základě pramenných studií prokázal historik Tomáš Staněk, že se na průběhu divokého odsunu od počátku podílela československá armáda a sehrála při něm klíčovou roli. Již 15. května 1945 vydal šéf pražského velitelství Alex generál Zdeněk Novák rozkaz, který nařizoval „*vykázat všechny Němce z území historických hranic*“. Chování vojáků vůči německému obyvatelstvu určovala armádní směrnice Desatero pro československého vojáka v pohraničním území, podle níž zůstal Němec nesmiřitelným nepřítelem a i německé ženy a hitlerovská mládež nesou vinu na zločinech Němců. Obdobné pokyny dostávali formou brožur britští nebo američtí vojáci v okupovaném Německu.⁸²

Dne 28. května 1945 bylo zrušeno velitelství Alex a zřízeno na československém území několik vojenských oblastí. První vojenská oblast se nazývala Čechy-sever a jejím velitelem byl generál Karel Klapálek. Jako Čechy-jih byla označována druhá vojenská oblast, na jižní a střední Moravě pak byla třetí vojenská oblast. V české části Slezska v oblasti od Vrba pod Pradědem až po Jablunkov operovala první československá samostatná tanková brigáda.⁸³ Na počátku června začali polští vojáci obsazovat území na druhé straně hranic v pásmu od Ratiboře po Žitavu a vraceli skupiny vysídlenců na území republiky. 12. června vydal generální štáb pod vedením generála Bočka nařízení, jež rozdělovalo odsun obyvatelstva podle území republiky. Lidé z Moravy, severovýchodních a části severních Čech měli být po dohodě s železničními traťovými velitelstvími v Olomouci a Hradci Králové přepravováni po železnici ve směru na Děčín a pak na Drážďany. Obyvatelé jižní Moravy měli být přemísťováni do Rakouska. Tomáš Staněk považuje toto nařízení za velmi závažné. O týden později vydalo velitelství 1. armádního sboru v Praze rozkaz k zahájení odsunu německého obyvatelstva. V něm byly vymezeny skupiny

⁸¹ Tamtéž, s. 54–55.

⁸² BENEŠ a kol., s. 204.

⁸³ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš. Organizované divoké odsuny? : úloha ústředních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945). 2. část. In: *Soudobé dějiny*. 2006, roč. 13, č. 1–2, s. 15–16.

Němců, kteří měli být vystěhováni ve třech etapách. V první etapě se jednalo o veškerou postradatelnou inteligenci s výjimkou lékařů a nezbytné administrativní síly a nadbytečného osazenstva průmyslových podniků. Ve druhé etapě měli být shromážděni ostatní Němci (s výjimkou zemědělců), ale jejich odsun byl podmíněn příchodem českých osídlenců a měl být naplánován do třetí etapy.⁸⁴

Zajímavou skutečností je jistě to, že československá vláda jednala poprvé o vystěhování německého obyvatelstva 23. května 1945, ale předtím žádné stanovisko nebo nařízení k okamžitému zahájení vysídlovacích akcí nevydala. Kabinet bral i ohled na dosud zdrženlivé stanovisko západních spojenců a Sovětského svazu, který také nevydal souhlas s odsunem. Vládní představitelé si nebyli jisti, zda bude Rudá armáda ochotna převzít do svých okupačních zón v Německu a Rakousku mnoho vyhnaných Němců. V souvislosti s otázkou souhlasu Sovětského svazu učinil komunistický ministr vnitra Václav Nosek opatření, aby vrchní velitel sovětských jednotek v Československu a velvyslanec Valerian A. Zorin vyslovili souhlas s urychleným odsunem.⁸⁵

3.2.1 Charakteristika vysídlovacích akcí

Průběh divokého odsunu se dá charakterizovat jako nedostatečně připravený. Vysídlovací akce nebyly jednotně řízené, ale většinou prováděné místními správními úřady a již výše zmíněnými armádními jednotkami, které jako jediné disponovaly potřebnými prostředky. K hlavním úkolům armády patřilo v době do konce srpna 1945 provedení odsunu Němců za hranice. Podle historika Jaroslava Kučery probíhaly tyto akce za asistence různých skupin českého obyvatelstva, např. partyzánských skupin nebo revolučních gard.⁸⁶ Naopak historik Tomáš Staněk považuje za klišé, že iniciátorem divokého odsunu byly revoluční gardy. Podle něj tato představa neodpovídá reálné

⁸⁴ Tamtéž, s. 21–22.

⁸⁵ ARBURG, STANĚK, Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951 : duben–srpen/září 1945, s. 96–97.

⁸⁶ KUČERA, Jaroslav, Odsun nebo vyhnání? : sudetští Němci v Československu v letech 1945–1946, Praha 1992, s. 13.

skutečnosti, neboť se tyto skupiny na divokém odsunu podílely pouze v jeho rané fázi do počátku června.⁸⁷

Celkový průběh postupu vůči Němcům byl poznamenán rozhořčením a snahou po odplatě. Poválečné poměry dovozovaly uplatnit tvrdá opatření, výjimkou nebylo zatýkání, domovní prohlídky nebo zabavování majetku. Tyto události probíhaly v největší míře ve vnitrozemí republiky, kde se terčem represivních opatření stali příslušníci německého vojska, ale i starousedlíci, říšští Němci a uprchlíci před frontou. V pohraničních oblastech bylo německé obyvatelstvo vystaveno brutálnímu chování vojáků Rudé armády (krádeže, znásilňování žen).⁸⁸ Rozšířeným jevem v prvních poválečných týdnech byly sebevraždy Němců, jejichž počet se postupně zvyšoval s rostoucím pocitem strachu. Na území Československa osvobozeném americkými vojsky byla situace německého obyvatelstva výrazně odlišná, neboť Američané zabraňovali násilností a prováděli výraznou kontrolu revolučních orgánů.⁸⁹ Rozhodnutí o odsunu se Němci dozvídali několik hodin předem. Povolená váha zavazadel se pohybovala mezi 25–30 kilogramy, s sebou si mohli vzít maximálně 100 říšských marek, cennosti bylo zakázáno vyvážet. Kontrola zavazadel probíhala velmi intenzivně, což odráželo snahu obohatit se a ublížit odsouvaným Němcům. Od poloviny června 1945 se objevovala snaha zkoordinovat odsunové akce, byly vybírány železniční tratě a upřesněno postavení a kompetence jednotlivých správních orgánů. Hlavním důvodem však bylo urychlení odsunových akcí.⁹⁰

Vedle divokého odsunu se na území Československa udály také početné násilnosti, vraždy, lynče a lidové soudy. Mezi českou veřejností jsou s dobou divokého odsunu nejčastěji spojovány dvě události. Jedná se o tzv. brněnský pochod smrti a masakr v Ústí nad Labem z konce července 1945.

⁸⁷ ARBURG, STANĚK, Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951 : duben–srpen/září 1945, 2011, s. 99.

⁸⁸ STANĚK, Tomáš, Perzekuce 1945 : perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945, Praha 1996, s. 50.

⁸⁹ Tamtéž, s. 52.

⁹⁰ KUČERA, s. 14.

Brněnský pochod smrti probíhal ve dnech 30. až 31. května 1945 a jednalo se o vyhnání zhruba 20 000 brněnských Němců. Pochod žen, dětí a starých mužů vyrazil 30. května večer směrem k rakouským hranicím, jež byly v té době uzavřeny. Většina skupiny byla vrácena z Rakouska zpět a do 10. července byla internována v táborech v Pohořelicích.⁹¹ Tato akce přinesla neobvykle vysoký počet obětí – uvádí se až 1700 osob, včetně obětí na rakouské straně hranic.⁹² V pozadí celé události stálo zřejmě velice konfliktní soužití česky a německy hovořících Brňanů, nacistický okupační teror a také skutečnost, že Brno bylo vedle Ostravy jediným moravským městem, které musela armáda na konci války dobývat.⁹³ Všechna klíčová rozhodnutí ohledně odsunu německy hovořících obyvatel byla učiněna v Brně a státní orgány pouze přihlížely. Československá vláda se brněnskými událostmi zabývala již 1. června a průběh událostí považovala za blamáž poškozující aktuální zájmy Československa a jeho zahraniční politiky.⁹⁴

Události v Ústí nad Labem proběhly 31. července 1945. Ústecký masakr je zpravidla uváděn jako ukázka toho, kam až vyústily protiněmecké averze. V ústecké čtvrti Krásné Březno došlo v objektu, jenž sloužil jako skladiště velkého množství munice a dalšího vojenského materiálu, k několika explozím a následnému požáru.⁹⁵ Po výbuchu začali ze zničené čtvrti utíkat uprchlíci, často zranění, s malými dětmi a pouze nejnnutnějším majetkem. Tito uprchlíci se začali shromažďovat u Mostu Dr. Edvarda Beneše, ze kterého již pozorovali čeští občané explozi skladu. Spouštěcím momentem k následnému brutálnímu násilí vůči německému obyvatelstvu bylo vystoupení říšského Němce Georga Schörghubera, jenž provolával slávu Německu a projevoval radost nad výbuchem. Pak ho někdo přehodil přes zábradlí do Labe. Poté, co se dostal na břeh, ho pak zastřelil jeden z vojáků československé armády.⁹⁶ Násilné akce

⁹¹ BENEŠ a kol., s. 208.

⁹² ARBURG, STANĚK, Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951 : duben–srpen/září 1945, s. 100.

⁹³ DVOŘÁK, Tomáš, Brno a německé obyvatelstvo v květnu roku 1945 : pokus o anatomii historické (ne)paměti. In: Arburg, Adrian von a kol., *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*, Brno 2010, s. 100.

⁹⁴ Tamtéž, s. 103.

⁹⁵ STANĚK, Perzekuce, s. 132.

⁹⁶ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKÝ, Otfried, *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*, Ústí nad Labem 2005, s. 20.

byly následně vedeny proti všem Němcům, kteří se ocitli v dosahu. Osoby německé národnosti byly shazovány do Labe. Ti Němci, kteří se snažili zachránit útekem přes horní oblouk mostu, byli sestřelováni. Ve stejnou dobu vypukly násilnosti i na Mírovém náměstí, kde útočníci vyváděli Němce z jejich domů nebo chytali náhodné chodce označené bílou páskou. Na náměstí se nacházela protipožární nádrž, do které byli zbytí Němci házeni a kamenováni.⁹⁷ V objektu muničního skladu zahynulo celkem 20 osob. Počet obětí z mostu a Mírového náměstí se nepodařilo československým úřadům přesně zjistit.⁹⁸

Během července a srpna 1945 vyvolávaly výše zmíněné události a místní odsuny znepokojení u západoevropského veřejného mínění nebo pražských zástupců Velké Británie a Spojených států. Britský diplomat Phillip Nichols oznamoval do Londýna, že „upozorňoval prezidenta Beneše na některé přehmaty, kterých se vůči Němcům dopouštěly podřízené orgány“.⁹⁹

Stanovit přesný počet osob, které v době divokého odsunu opustily Československo, je velice obtížné. Československé armádní zdroje uváděly na přelomu července a srpna roku 1945 asi 450–560 tis. odsunutých Němců, ale jedná se o velice hrubý odhad, neboť soupisy obyvatelstva nebyly vedeny u všech odsunových akcí.¹⁰⁰ Historik Tomáš Staněk odhadl počty odsunutých Němců podle dobové armádní dokumentace vycházející z hlášení nižších velitelství. Tyto údaje jsou uvedeny v tabulce v příloze 1. Za velmi reálný považuje odhad odsunutých 750 000 Němců, z nichž asi osmdesát procent bylo odsunuto do sovětské okupační zóny.¹⁰¹

3.3 Organizovaný odsun

Důležitým předpokladem pro provedení organizovaného odsunu byla spolupráce se členy protihitlerovské koalice, které vykonávaly nejvyšší zákonodárnou a výkonnou moc v Německu. Vztah sovětského vedení k odsunu

⁹⁷ Tamtéž, s. 22–23.

⁹⁸ Tamtéž, s. 38–39.

⁹⁹ STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991, s. 90.

¹⁰⁰ KUČERA, s. 16.

¹⁰¹ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš, *Organizované divoké odsuny? : úloha ústředních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945)*. 3. část. In: *Soudobé dějiny*, 2006, roč. 13, č. 3–4, s. 373–374.

byl jednoznačně kladný a byl to právě Sovětský svaz, který otevřel hranice do okupačních zón pro divoký odsun v květnu 1945.¹⁰²

Odsun Němců byl oficiálně mezinárodně schválen na konferenci velké trojky v Postupimi, probíhající od 17. července do 2. srpna 1945, na které bylo schváleno vysídlení Němců z Československa, Maďarska a Polska. Velká Británie a Spojené státy doposud zastávaly názor, že k odsunu Němců by mělo dojít v případě, pokud ho uznají za žádoucí zástupci všech vítězných mocností.¹⁰³ Článek XIII Závěrečné zprávy, který podepsali 2. srpna 1945 H. Truman, W. Churchill a J. V. Stalin, zní: „*Po zvážení otázky ve všech jejích aspektech uznávají všechny tři vlády, že odsun německého obyvatelstva či jeho živelů setrvávajících ještě v Polsku, Československu a Maďarsku do Německa bude proveden. Dohodly se, že jakýkoli odsun musí být proveden spořádaným a humánním způsobem.*“¹⁰⁴ Podle usnesení Postupimské konference měl být divoký odsun zastaven. Československá vláda souhlasila s dočasným zastavením vysídlovacích akcí, ale ve skutečnosti nadále tyto akce pokračovaly. S organizovaným odsunem se počítalo pouze do sovětské okupační zóny, v oblasti mezi Labem a Božím Darem.¹⁰⁵ Česká veřejnost odsun sudetských Němců podporovala, naopak ve Velké Británii a Spojených státech se v tisku rozběhla kampaň proti masovému odsunu.¹⁰⁶ Stanovisko československé vlády k závěru Postupimské konference obsahovaly diplomatické nóty z 16. srpna 1945, jež byly určeny zástupcům vítězných mocností. Podle těchto nót se předpokládal odsun 2,5 milionu Němců během roku, měsíční kvóty dosahovaly až 200 000 osob.¹⁰⁷

V listopadu 1945 schválila Spojenecká kontrolní rada pro Německo plán odsunu Němců podle zásad Postupimské konference. Byly stanoveny konkrétní počty obyvatelstva do jednotlivých okupačních zón v Německu. Celkem mělo být odsunuto z Československa, Rakouska a Maďarska 3 150 000 osob,

¹⁰² KUČERA, s. 23.

¹⁰³ STANĚK, Odsun Němců z Československa, s. 90.

¹⁰⁴ SLÁDEK, s. 146.

¹⁰⁵ STANĚK, Perzekuce, s. 36.

¹⁰⁶ RADVANOVSKÝ, Zdeněk, The Transfer of Czechoslovakia's Germans and its Impact in the Border Region after the Second World War. In: *Czechoslovakia in a nationalist and fascist Europe 1918–1948*, Oxford 2007, s. 224.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 223–224.

z Polska pak 3 500 000 osob. Konkrétně z Československa mělo odejít do sovětské okupační zóny 750 000 osob a do americké zóny 1 750 000 Němců. Celkem se tedy jednalo o 2,5 milionu osob.¹⁰⁸

Ústřední směrnice k provádění odsunu Němců z Československa byla schválena vládou 14. prosince 1945. Řízením odsunu bylo pověřeno ministerstvo vnitra, do čela zvláštního úřadu pro odsun byl jmenován vládní zmocněnec A. Kučera. Tento úřad měl také na starost kontrolu součinnosti všech institucí a složek zapojených do průběhu odsunu.¹⁰⁹ Odsunová akce měla proběhnout ve třech etapách. První fáze měla být ukončena v polovině roku 1946. V této fázi neměli být vysídlováni zaměstnanci průmyslových podniků v pohraničí, v zemědělství a lesnictví. Ve druhé etapě měli být odsunuti všichni zbývající Němci s výjimkou antifašistů, osob z národnostně smíšených manželství a odborných specialistů s rodinnými příslušníky. Třetí fáze odsunu se týkala kvalifikovaných pracovních sil v průmyslu a zemědělství.¹¹⁰

V lednu 1946 došlo k přerušení příjmu odsunutých Němců do sovětské okupační zóny a vzhledem k následnému váhavému postoji sovětské strany k tomuto problému byla zahájena jednání s americkými představiteli. Konzultace s nimi o průběhu transportů proběhly na začátku ledna 1946. Podle amerických požadavků měly být zařazeny do transportu celé rodiny a pro každý transport byla sestavena správa z řad Němců, která zodpovídala za udržování pořádku. Velkou pozornost věnovali Američané vlastnímu vybavení Němců, zejména náhradnímu oblečení, deká, nádobí a dalším předmětům denní potřeby. Odsunované osoby si sebou mohly vzít zavazadlo o hmotnosti 30–50 kilogramů, na hotovosti mohly vyvézt až 1 000 marek.¹¹¹

První transport do americké zóny byl vypraven 24. ledna 1946 z Mariánských Lázní. Údaje o počtech německého obyvatelstva vysídleného do americké zóny od začátku organizovaného transferu do dubna 1946 se liší u československých a amerických zdrojů. Československé zdroje z ministerstva

¹⁰⁸ NĚMEČEK a kol., s. 96–97.

¹⁰⁹ STANĚK, Odsun Němců z Československa, s. 112.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 169.

¹¹¹ KUČERA, s. 28.

obranu uvádí 263 644 osob, americké údaje pak 263 978 osob.¹¹² Mezníkem v průběhu organizovaného odsunu se stal květen 1946, neboť se zvýšil počet odsunovaných osob, byl zahájen řádný transfer do sovětské okupační zóny a celý odsun začal probíhat organizovaněji. Zahájení odsunu do sovětské zóny se stalo důležitým úspěchem československé vlády, které se to podařilo na základě rozhovorů Huberta Ripky s J. V. Stalinem v Moskvě v březnu 1946. Podle dohody se do sovětské zóny mělo vysídlit do konce listopadu 600 000–650 000 osob.¹¹³ Během července 1946 dosahoval počet odsunutých svého maxima, neboť do americké a sovětské okupační zóny odjíždělo denně celkem 12 transportů se 14 400 osobami. Americká vojenská správa následně bránila dalšímu zvyšování počtu transportů, neboť v okupační zóně byly problémy s přelidněním a celkovým začleňováním odsunutých do německé společnosti.¹¹⁴ Sudetští Němci se po příjezdu nesetkávali s nadšením místních obyvatel. Díky integraci vznikala protiopatření proti sociálnímu vyloučení a možné kriminalitě. Úplného začlenění sudetských Němců bylo dosaženo po šesti až sedmi letech a napomohlo mu zejména to, že po válce bylo mnoho měst a továren naprosto zničeno a k jejich obnově byla potřeba pracovní síla.¹¹⁵

Závěrečná fáze odsunu probíhala od června do října 1946, kdy 29. října 1946 odjel poslední vlak z Dvůrů u Karlových Varů. Ministerstvo vnitra již považovalo hlavní etapu za ukončenou, ale počítalo ještě s tzv. dodatečnými transporty především do americké zóny. Průběh odsunu byl zhodnocen v parlamentní zprávě 24. října 1946, kterou přednesl ministr vnitra Václav Nosek. Počty odsunutého německého obyvatelstva podle sdělení ministerstva jsou uvedeny v tabulce v příloze 2.¹¹⁶

V Československu se postupně začal projevovat nedostatek pracovních sil v zemědělství a průmyslu v pohraničí. Proto byli kvalifikovaní dělníci zařazováni do transportů mezi posledními a odborníci nebo specialisté z nich byli zcela vyjmuti. Jednalo se zejména o odborníky v báňském, textilním,

¹¹² STANĚK, Odsun Němců z Československa, s. 188.

¹¹³ Tamtéž, s. 204.

¹¹⁴ BENEŠ a kol., s. 214.

¹¹⁵ BEYERL, Beppo. Die Beneš-Dekrete : zwischen tschechischer Identität und deutscher Begehrlichkeit. Wien, 2002, s. 105.

¹¹⁶ STANĚK, Odsun Němců z Československa, s. 223.

sklářském a oděvním průmyslu. Přesto se největší problémy spjaté s náhlým úbytkem pracovních sil projevily nejvíce v hornictví, hutnictví, chemickém, textilním a dřevozpracujícím průmyslu.¹¹⁷

Údaje o celkovém počtu vysídlených Němců z Československa uváděné ministerstvem obrany a zprávou ministerstva vnitra z listopadu 1946 se navzájem liší. Důvodem rozdílů jsou jednak nedostatky v evidenci a také to, že ministerstvo obrany započítávalo do statistiky i Němce, kteří se do Německa dostali ještě před zahájením organizovaného odsunu. Údaje o počtech jsou uvedeny v příloze 3.¹¹⁸

¹¹⁷ BENEŠ a kol., s. 214.

¹¹⁸ STANĚK, Odsun Němců z Československa, s. 230.

4 DEKRETY PREZIDENTA REPUBLIKY – PRÁVNÍ ASPEKTY

Benešovy dekrety byly vydány v době války a v následujícím poválečném období. Jsou spojeny se vznikem a fungováním prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci. V období od 21. července 1940 do března 1945 bylo vydáno 46 dekretů prezidenta republiky, což vypovídá o tom, že byly dekrety vydávány výjimečně.¹¹⁹ Dekrety tvoří nedílnou součást československého a nyní i českého právního řádu. Zároveň sehrály i důležitou úlohu při zachování právní kontinuity československého státu od roku 1918. Měnit nebo rušit dekrety je možné jedině zákonem, ústavní dekrety pak ústavním zákonem. Při označování dekretů by se měl používat úřední název „dekrety prezidenta republiky“ a naopak se vyvarovat označení „Benešovy dekrety“.¹²⁰

Dekrety se týkaly různých oblastí politického, hospodářského, kulturního či sociálního života. Zabývaly se organizací prozatímního státního zřízení a výkonu zákonodárné moci, záležitostmi československé armády v zahraničí nebo obnovením právního pořádku a československého hospodářství. Originály dekretů prezidenta republiky se vydávaly na hlavičkovém papíře s nadpisem „Prezident československé republiky“ spolu se státním znakem a nápisem „Pravda zvítězí“. Dekrety se opatřovaly podpisem prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše, premiéra Msgr. Jana Šrámka a těch ministrů, kteří se na realizaci daného dekretu podíleli.¹²¹ Zároveň se u dekretů dodržovala tzv. ratihabice neboli dodatečné schválení ústavními československými orgány po návratu do vlasti.¹²² Dekrety prezidenta republiky pak byly schváleny na základě ústavního zákona č. 57/1946 Sb. ze dne 28. března 1946. Na základě tohoto ústavního zákona byly dekrety považovány od jejich počátku za zákon a ústavní dekrety pak za zákon ústavní. Tímto procesem byl podle Jana Kuklíka ml. dovršen proces začlenění dekretů do poválečného československého právního

¹¹⁹ SPIRIT, s. 186.

¹²⁰ WINKLER, Pavel, Dekrety prezidenta republiky z období 1940–1945. In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců : sborník*. Sestavil Václav Kural, Praha 1996, s. 22.

¹²¹ SPIRIT, s. 183.

¹²² Tzv. ratihabice je založena na zásadě, že všechny významné změny (zejména v ústavě), musí být předloženy k vyjádření ústavním orgánům obnoveného československého státu. KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“ : Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*, Praha 2002, s. 405.

řádu.¹²³ Ratihabice dekretů byla již ve své době předmětem sporů politiků a právníků, neboť ji uskutečnilo Prozatímní národní shromáždění, což byl sbor vzniklý na základě dekretů prezidenta republiky.¹²⁴

Vydávání dekretů bylo běžnou praxí i u ostatních exilových vlád. V této souvislosti se činnost československé exilové vlády srovnává s polskou. Jan Kuklík ml. upozorňuje na skutečnost, že polská exilová vláda měla podstatně jednodušší postavení. Za prvé vyplývalo ze zřetelnější podpory ze strany Francie a Velké Británie a za druhé z existence článků 12 a 13 ústavního zákona Republiky polské z dubna 1935. Tyto články umožňovaly prezidentu republiky v mimořádných situacích označit nástupce prezidenta republiky na dobu války a na jeho návrh i premiéra a ostatní ministry. Poláci se tak mohli v době ohrožení státu dovolat ústavy.¹²⁵ Polská ústava umožňovala po dobu války vykonávat zákonodárnou moc formou prezidentských dekretů, výjimečně povolovala i změny ústavy.¹²⁶

Dekrety prezidenta republiky jsou i dnes vnímány jako dokumenty, na jejichž základě došlo k vysídlení německého obyvatelstva z Československa. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že žádný z dekretů nenařizoval provedení odsunu německé menšiny. Týkaly se státního občanství a majetku osob německé a maďarské národnosti. K vlastnímu průběhu transferu pak byla použita vládní nařízení ministerstva vnitra a ministerstva národní obrany.¹²⁷ Pouze ústavní dekret č. 33/1945 Sb. o úpravě československého státního občanství osob německé a maďarské národnosti vymezoval osoby, kterých se měl odsun týkat. Byl ale vydán až po vyjasnění stanoviska mocností k odsunu na Postupimské konferenci. Odsun proběhl na základě XIII. článku Závěrečné zprávy Postupimské konference a podílely se na něm velmoci. Kritika je namířena proti těm dekretům, které se věnují trestání některých zločinů a provinění spáchaných v době zvýšeného ohrožení republiky, státnímu

¹²³ Tamtéž, s. 409.

¹²⁴ PAVLÍČEK, Václav, O dekretch prezidenta republiky. In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců : sborník*. Sestavil Václav Kural, s. 64.

¹²⁵ KUKLÍK, s. 63–64.

¹²⁶ SPIRIT, s. 182.

¹²⁷ BENEŠ a kol., s. 224.

občanství Němců a Maďarů a konfiskaci a znárodnění majetku bez náhrady.¹²⁸ Dnes není možné vnímat tzv. Benešovy dekrety pohledem současné demokracie, neboť vznikly v určitém dobovém kontextu. Dekrety byly vydávány podle tehdejších právních norem a předpisů a odpovídaly dobové ústavě. Ústavní řád byl zcela v souladu s mezinárodním právem a dekrety potvrzovaly porážku nacismu a potrestání jeho představitelů a spolupracovníků.¹²⁹ Na závěr si dovoluji připojit citaci z nálezu Ústavního soudu České republiky z roku 1995, podle kterého *„řád minulosti nemůže být postaven před soud řádu přítomnosti, jenž je již poučen dalšími zkušenostmi, z těchto zkušeností čerpá a na mnohé jevy pohlíží a hodnotí je s časovým odstupem“*.¹³⁰

4.1 Kritizované dekrety

Níže uvedené kritizované dekrety se týkaly především vypořádání se s majetkem osob státně nespolehlivých, zrádců a kolaborantů. Dále se zabývaly osídlením zemědělské půdy po kolaborantech, Němcích a Maďarech. Dekrety se také věnovaly úpravě československého státního občanství u osob německé a maďarské národnosti.

4.1.1 Konfiskační dekrety

4.1.1.1 Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, z 19. května 1945.

Jedná se zřejmě o jeden z nejvýznamnějších dekretů prezidenta republiky s ekonomickou a finanční problematikou. Původně byl připravován s celostátní působností, ale Slovenská národní rada ho neschválila.¹³¹ Majetek státně nespolehlivých osob na území Československé republiky se dával pod národní správu. Národním správcem mohla být pouze osoba s patřičnými odbornými a praktickými zkušenostmi, mravně bezúhonná a státně spolehlivá.

¹²⁸ WINKLER, s. 25.

¹²⁹ PAVLÍČEK, s. 66.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ SPIRIT, s. 188.

Za osoby státně nespolehlivé byly považovány osoby německé a maďarské národnosti a osoby, které vyvíjely činnosti směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti a demokraticko-republikánské státní formě. Za takové osoby byli považováni příslušníci Vlajky, Rodobraný, úderných oddílů Hlinkovy gardy či Kuratoria pro výchovu české mládeže.¹³²

Majetek, který patřil dělníkům, rolníkům, živnostníkům nebo drobným a středním podnikatelům, měl být vyňat z národní správy a navrácen dřívějším majitelům nebo jejich dědicům.

4.1.1.2 Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, z 21. června 1945.

Na základě tohoto dekretu měl být bez náhrady a s okamžitou platností konfiskován pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, který byl ve vlastnictví osob německé a maďarské národnosti, dále zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti. Těm lidem německé a maďarské národnosti, kteří se zúčastnili boje za osvobození republiky, se majetek nezkonfiskoval, ale museli si požádat o výjimku.¹³³ Dočasnou správu zkonfiskovaného majetku prováděl Národní pozemkový fond při ministerstvu zemědělství.

4.1.1.3 Dekret prezidenta republiky č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

Tento dekret navazoval na předchozí a rozšiřoval okruh osob, kterým se má půda přidělovat. Právo na příděl půdy měli ti uchazeči, kteří se vyznamenali v národně-osvobozovacím boji, zejména vojáci a partyzáni, bývalí političtí vězňové a jejich rodinní příslušníci.¹³⁴

¹³² KUKLÍK, s. 289.

¹³³ SPIRIT, s. 191.

¹³⁴ Tamtéž, s. 194.

V okresech, kde byla převážná většina obyvatelstva německé národnosti, zůstala půda ve správě Národního pozemkového fondu v případě, kdy se nenašlo dostatek uchazečů české nebo jiné slovanské národnosti.¹³⁵

4.1.1.4 Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, z 25. října 1945.

Na základě tohoto dekretu se konfiskoval bez náhrady movitý a nemovitý majetek i majetková práva, např. cenné papíry, vklady apod., který byl ke dni skončení německé a maďarské okupace nebo k 30. říjnu 1945, kdy dekret vstoupil v platnost ve vlastnictví některých subjektů:

- a) majetek právnických osob: Velkoněmecké říše, Maďarského království, NSDAP nebo maďarských politických stran.
- b) majetek fyzických osob německé nebo maďarské národnosti, s výjimkou osob, jež se prokázaly, že zůstaly věrný Československé republice.
- c) majetek fyzických osob, které vyvíjely činnost namířenou proti svrchovanosti, samostatnosti, bezpečnosti a obraně Československé republiky.

Z konfiskace byl vyňat movitý majetek důležitý k základním životním potřebám nebo k vykonávání zaměstnání výše zmíněných osob.¹³⁶

4.1.2 Denacifikační a retribuční dekrety

4.1.2.1 Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské.

Tento dekret byl podepsán po vyjasnění stanoviska velmocí na konferenci v Postupimi. Byl klíčový pro vymezení osob, kterých se měl týkat odsun. Dekret vycházel z předpokladu, že československé státní občanství německé a maďarské národnosti přetrvávalo po celou dobu války a že republika je

¹³⁵ BENEŠ a kol., s. 227.

¹³⁶ KUKLÍK, s. 317.

tímto dekretem propustila ze státního svazku. Tyto osoby byly zbaveny československého občanství, a proto byl možný jejich transfer do německých okupačních zón.¹³⁷ Podle Jana Kuklíka ml. však českoslovenští státní občané tvořili jen část Němců, která se na konci války nacházela na československém území. Velkou část tvořili říšští Němci, odhadem asi 400 000 osob.¹³⁸

4.1.2.2 Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech (tzv. velký retribuční dekret).

Retribuční dekrety vznikly na základě tzv. Svatojakubské deklarace,¹³⁹ která požadovala stíhání a potrestání těch, kteří jsou vinni za zločiny spáchané v okupovaných státech. Stíhání zločinců mělo být prováděno pomocí organizované justice. Retribuční dekrety byly připravovány exilovou vládou v Londýně. Po přijetí Košického vládního programu začalo být požadováno nejen potrestání Němců a Maďarů, ale i domácích kolaborantů a hlavně protektorátního prezidenta dr. Emila Háchy a všech členů protektorátních vlád.¹⁴⁰

Tento dekret platil pouze v Čechách a na Moravě a jeho hlavní myšlenkou bylo stanovení přísnějších trestních sazeb za uvedené trestné činy spáchané od 28. května 1938 do 31. prosince 1946. Důležitou změnou bylo prolomení tzv. zásady retroaktivity (zpětné účinnosti zákona) a zločiny byly prohlášeny za nepromlčitelné.¹⁴¹ Dekret stanovil různé typy zločinů:

- a) zločiny proti státu
- b) zločiny proti osobám
- c) zločiny proti majetku

¹³⁷ BENEŠ a kol., s. 224.

¹³⁸ KUKLÍK, s. 278.

¹³⁹ Tato deklarace byla podepsána 13. ledna 1942 v Londýně zástupci exilového vedení Československa, Polska, Jugoslávie, Norska, Řecka, Belgie, Nizozemska, Lucemburska a Francie. SPIRIT, s. 198.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 199.

¹⁴¹ KUKLÍK, s. 372.

d) udavačství

4.1.2.3 Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti (tzv. malý retribuční dekret) z 26. listopadu 1945.

Soudobá právní teorie hovořila podle Jana Kuklíka v případě tohoto dekretu o subsidiaritě vůči velkému retribučnímu dekretu.¹⁴² Dekret definoval jako trestné takové jednání, které se považovalo za nepřístojné a urážející národní cítění.

Mezi takové jednání bylo např. zařazeno vědomé podporování odnárodňovacích snah Němců a Maďarů, dobrovolné přihlášení se k německé nebo maďarské národnosti, politická spolupráce s Němci a Maďary, propagace nebo schvalování nacismu, fašismu či antisemitismu, poskytování úplat a různých výhod okupantům nebo ucházení se o vyznamenání či povýšení u německých úřadů.¹⁴³

¹⁴² Tento dekret postihoval ty skutky, které nemohly potrestat mimořádné lidové soudy z důvodu přesně vymezené věcné příslušnosti, nebo mohlo být na základě tohoto dekretu potrestáno jednání, které by uniklo soudnímu trestu. KUKLÍK, s. 385.

¹⁴³ SPIRIT, s. 206.

5 ODSUN Z POHLEDU SOUČASNÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI

Vysídlení německého obyvatelstva z Československa po skončení druhé světové války patří k závažným tématům českých moderních dějin. Odsun a dění v letech 1938–1945 se díky médiím opět stalo aktuálním tématem v české společnosti. Prezentace událostí spjatých s odsunem však stále vyvolává negativní reakce veřejnosti, jež si možná stále nechce připustit, co se v poválečném Československu dělo.

Dnes se může způsob řešení problému odsunem jevit jako příliš jednoduchý, protože přijímá hledisko kolektivní viny. Není ale jednoduché ho soudit, jelikož vyplýval z tehdejší politické situace a byl ovlivněn zkušenostmi z 2. světové války. Na téma odsunu by se mělo nahlížet v širším historickém kontextu a měli bychom si uvědomit, že velmi úzce souvisí s událostmi druhé světové války. Tehdejší političtí představitelé ani široká veřejnost si nedokázali po prožitých hrůzách nacistické okupace představit, že by mohli nadále žít s německým obyvatelstvem ve společném státě. Myšlenka odsunu byla schválena i vítěznými mocnostmi, které se domnívaly, že odsunem určité menšiny se dají vyřešit etnické problémy.

Podle mého názoru by se měl jednoznačně odsoudit divoký odsun a jeho průběh. Na mnoha místech docházelo k lidovým soudům, lynčům a masakrům německého obyvatelstva. Příčinami byly odvěta, lidská zloba, nenávisť, ale také snaha zakrýt pod rouškou revolučních gard prohřešky z období Protektorátu. Nejzávažnější skutečností spojenou s divokým odsunem je to, že se prováděl bez právního podkladu, podíleli se na něm i příslušníci armády a byl tolerován československou politickou reprezentací. Některé události začaly být sice vyšetřovány, ale většinou až na základě podnětů českých občanů. Ti občané, kteří mnohdy proti takovému násilí protestovali, pak byli označováni za kolaboranty.

Po celá desetiletí až do roku 1990 se o tématu divokého odsunu nemluvilo nebo bylo toto téma zkreslováno. Domnívám se, že jedním z důvodů zamlčování či zkreslování byla skutečnost, že tehdy ještě žili lidé spjatí s událostmi divokého odsunu. Ani od roku 1990 nedošlo v české společnosti

k vyrovnání s těmito událostmi. Česká společnost by si měla uvědomit, že i dnes se mezi námi mohou objevit jednotlivci nebo skupiny, kteří jsou schopni dopustit se odsouzeníhodných činů, a měla by si vybudovat obranné mechanismy, které by v budoucnosti takovým excesům zabránily. Události spojené s divokým odsunem by měly být varováním pro nás všechny.

5.1 Příčiny a důsledky odsunu

Vysídlení Němců je důkazem intenzity vlivu nacistické okupace se vším, co jí předcházelo, i jejím samotným průběhem. Mezi rozhodující skutečnosti patřilo to, že myšlenka a realizace nuceného masového odsunu nenarazily v československých i mezinárodních politických kruzích na větší odpor a vůli po prosazení jiného řešení. V Československu se hovořilo pouze o pozitivních důsledcích odsunu německého obyvatelstva. Veřejnost přijímala myšlenku kolektivní viny a odpovědnosti Němců na rozpoutání války a nacistických zločinech, která souvisela s čerstvými zážitky z okupace a s poznatky o zřůdnosti nacistického režimu. Ojediněle se objevila i kritika některých forem zacházení.¹⁴⁴

Myšlenka odsunu se postupně prosazovala až během války a v souvislosti s již výše zmíněnou nacistickou okupací. Otázka německých menšin byla spojena s plány na poválečné uspořádání Evropy a postavení Německa.

Po odsunu sudetských Němců se upevnila vnitřní soudržnost československého státu a zjednodušily se národnostní poměry. Jak připomíná Jaroslav Kučera ve své studii, Češi a Slováci tvořili v roce 1930 v republice vnímané jako národní stát asi 67 % veškerého obyvatelstva. V roce 1950 to bylo již 95 %.¹⁴⁵ Zkonfiskováním německého majetku získal československý značné prostředky, které měly sloužit k vykompenzování válečných ztrát a škod. Zkonfiskovaný majetek byl převeden pod národní správu a později do znárodněného sektoru, což přispělo k pozdějšímu přebudování vlastnických

¹⁴⁴ STANĚK, Odsun Němců z Československa, s. 373.

¹⁴⁵ KUČERA, Jaroslav, Nechtění spoluobčané : Československo po nezdařeném odsunu Němců. In: *Soudobé dějiny*, 2008, Roč. 15, č. 2, s. 303.

vztahů a následné socializaci majetku po roce 1948.¹⁴⁶ V důsledku rapidního poklesu počtu obyvatelstva se začaly objevovat ekonomické potíže. Československo přišlo asi o 1 400 000 práceschopného obyvatelstva, což nejvíce postihlo pohraničí, ve kterém byl soustředěn sklářský, textilní a těžební průmysl.¹⁴⁷ Důsledky vysídlení produktivního obyvatelstva se dále projeví v zemědělství nebo lesnictví. Ekonomické obtíže komplikovaly obnovu a možnosti rozvoje československého hospodářství. Na přelomu let 1946 a 1947 se zbývající Němci využívali v oborech s nedostatkem pracovních sil, což byly zejména doly, hutě a zemědělství. Odchod Němců z pohraničních oblastí, kde se bez jejich přítomnosti nemohla udržet řada menších provozů a živností, podporovala zejména KSČ nejen z oficiálních důvodů, ale také proto, že se tím omezil sektor soukromého vlastnictví.¹⁴⁸

¹⁴⁶ STANĚK, Odsun Němců z Československa, s. 376.

¹⁴⁷ KUČERA, Nechtění spoluobčané, s. 304.

¹⁴⁸ STANĚK, Odsun Němců z Československa, s. 380.

6 ZÁVĚR

Německá menšina tvořila po celé generace neoddělitelnou součást českých zemí, zejména pak v příhraničních oblastech. Konec tohoto soužití započal podpisem mnichovské dohody a následným vyháněním převážně českého obyvatelstva z pohraničí a vyvrcholil právě poválečným odsunem německého obyvatelstva.

Ve své práci jsem se věnovala odsunu sudetských Němců z Československa. Mým hlavním cílem bylo rozebrat vývoj odsunového plánu a následný průběh tzv. divokého a organizovaného odsunu. Z tohoto pohledu se domnívám, že hlavní cíl práce byl splněn. Zároveň však musím uznat, že zvolené téma je poměrně rozsáhlé a že by se jednotlivé kapitoly bakalářské práce mohly stát tématy pro samostatné práce. Za další průzkum by určitě stálo regionální zmapování vývoje pohraničí po odsunu sudetských Němců až do roku 1989. Jedná se totiž o velice zajímavé téma, které se nás dotýká i v současnosti.

V úvodu bakalářské práce jsem se zabývala existencí německé menšiny v nově vzniklém Československu. Práva německé menšiny byla zakotvena v Ústavní listině z roku 1920. Mezi problematické oblasti národnostní politiky patřila oblast školství a jazykový zákon z února 1920, neboť v národnostně smíšených oblastech navštěvovaly české školy děti německé národnosti. V důsledku toho rychle narůstal počet českých škol a německé naopak ubývaly. Od druhé poloviny dvacátých let se začali němečtí politici podílet na správě nového státu, což přineslo stabilizaci národnostních poměrů. Velké problémy přinesla hospodářská krize, jež zasáhla Československo s určitým zpožděním oproti světu. Největší sociální a hospodářské problémy způsobila v pohraničních oblastech, kde měl největší zastoupení průmysl orientovaný na export. Důsledkem této krize byl rostoucí politický radikalismus, se kterým byla nejvíce spojena Sudetoněmecká strana Konráda Henleina.

Nejrozsáhlejší kapitola celé práce se věnuje nejprve odsunům obyvatelstva v průběhu 20. století. Dále jsem v ní zkoumala vliv prezidenta Edvarda Beneše na vývoj odsunového plánu. Přestože z řad jeho odpůrců

zaznívá tvrzení, že byl autorem myšlenky vyhnání sudetských Němců, Beneš se problematikou odsunu zabýval již před vypuknutím války, ale zároveň poměrně dlouhou dobu počítal s existencí německé menšiny ve společném státě. Pozornost byla věnována i roli mocností, londýnského a moskevského exilu na vývoj odsunového plánu. Velký vliv na jeho prosazení měly i československé odbojové organizace, zejména pak po událostech 15. března 1939, které prosazovaly co největší redukci německého obyvatelstva. V této kapitole pak následoval popis průběhu tzv. divokého a organizovaného odsunu. V jejím úvodu jsem se pokusila vysvětlit odlišnou terminologii, která se pro odsun používá v českém a německém prostředí. Následující část byla věnována roli československé armády na průběhu divokého odsunu. Následně jsem popisovala průběh organizovaného odsunu.

V bakalářské práci jsem se také zabývala tzv. Benešovými dekrety. Tyto dekrety velmi souvisí s danou problematikou, neboť ze strany odpůrců odsunu jsou brány jako zákony, které ho zapříčinily. Na tomto místě bych ráda zdůraznila, že nebyl vydán jediný dekret, který by nařizoval provedení odsunu německé menšiny. Pouze ústavní dekret č. 33/1945 Sb. o úpravě československého státního občanství osob německé a maďarské národnosti, jenž byl vydán až po vyjasnění stanoviska vítězných mocností k odsunu na Postupimské konferenci, vymezoval osoby, kterých se měl odsun týkat.

Závěrečná kapitola bakalářské práce byla věnována příčinám a důsledkům odsunu a poskytla prostor pro vyjádření mého osobního názoru na celou problematiku.

Přínosem práce je podle mého názoru to, že poskytuje ucelený pohled na průběh odsunu. Mezi nové skutečnosti, které jsem během psaní práce zjistila a považuji je alespoň pro mě za objevené, patří radikální změna postojů představitelů komunistické strany při vývoji odsunového plánu a pak významný podíl československé armády na průběhu tzv. divokého odsunu. Komunističtí představitelé nejprve považovali prezidenta Beneše za přísluhovače imperialismu, ale po vstupu Sovětského svazu do války vyzývali své stoupence ke vstupu do československé armády a boji proti nacismu. Otázku účasti československé armády na divokém odsunu zkoumal na základě pramenných

studií historik Tomáš Staněk a dokázal, že armáda sehrála při jeho průběhu důležitou negativní roli. Tato skutečnost pro mě byla velkým překvapením a zároveň i zklamáním.

7 SEZNAM PRAMENŮ A ODBORNÉ LITERATURY

7.1 Prameny

Státní oblastní archiv Plzeň:

Fond Internační tábor Stod, ev. č. 553.

EISENHAMMER M.: Inventář : Internační tábor Stod, 1945-1946. Státní oblastní archiv Plzeň, 2006.

7.2 Literatura

1. ARBURG, Adrian von a kol. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. Brno, 2010.
2. ARBURG, Adrian von; STANĚK, Tomáš (ed). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951 : dokumenty z českých archivů. I., Češi a Němci do roku 1945 – úvod k edici*. Středokluky, 2010.
3. ARBURG, Adrian von; STANĚK, Tomáš (ed). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951 : dokumenty z českých archivů. II., Duben – srpen/září 1945 : divoký odsun a počátky osídlování*. Středokluky, 2011.
4. BENEŠ, Zdeněk, KURAL, Václav a kol. *Rozumět dějinám : vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha, 2002.
5. BEYERL, Beppo. *Die Beneš-Dekrete : zwischen tschechischer Identität und deutscher Begehrlichkeit*. Wien, 2002.
6. BRANDES, Detlef. *Cesta k vyhnání 1938–1945 : plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha, 2002.
7. BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939–1946*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha, 2008.

8. GLOTZ, Peter. *Vyhnání : české země jako poučný příklad*. Praha, 2006.
9. HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKÝ, Otfried. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Ústí nad Labem, 2005.
10. HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Praha, 2005.
11. HRBEK, Jaroslav, SMETANA, Vít, KOKOŠKA, Stanislav a kol. *Draze zaplacená svoboda : osvobození Československa 1944–1945*. Svazek II. Praha, 2009.
12. KUČERA, Jaroslav. *Odsun nebo vyhnání? : sudetští Němci v Československu v letech 1945–1946*. Praha, 1991.
13. KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“ : dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha, 2002.
14. KURAL, Václav, RADVANOVSKÝ, Zdeněk a kol. *„Sudety“ pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem, 2002.
15. MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol. *Politické strany : vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. 1. díl: 1861-1938. Brno, 2005.
16. NĚMEČEK, Jan a kol. *Cesta k dekretům a odsunu Němců : datová příručka*. Praha, 2002.
17. PETRÁŠ, René. *Menšiny v meziválečném Československu : právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*. Praha, 2009.
18. *Právní aspekty odsunu sudetských Němců : sborník*. Sestavil Václav Kural. Praha, 1996.
19. SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách : německá menšina v Českých zemích a Československu 1848–1946*. Praha, 2002.

20. SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha, 2004.
21. STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha, 1991.
22. STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v Českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*. Praha, 1996.

7.3 Články

1. KUČERA, Jaroslav. Nechtění spoluobčané : Československo po nezdařeném odsunu Němců. *Soudobé dějiny*, Roč. 15, č. 2 (2008), s. 303-317.
2. PEŠEK, Jiří. 20. století – doba nucených migrací, vyhnání a transferů. *Dějiny a současnost*. 2002, roč. 24, č. 1, s. 42–47.
3. RADVANOVSKÝ, Zdeněk. The Transfer of Czechoslovakia's Germans and its Impact in the Border Region after the Second World War. *Czechoslovakia in a Nationalist and Fascist Europe 1918–1948*. Oxford, 2007.
4. STANĚK, Tomáš, ADRIAN, Arburg von. Organizované divoké odsuny? : úloha ústředních orgánů při provádění evakuace německého obyvatelstva (květen až září 1945). 2. část. *Soudobé dějiny*. Roč. 13, č. 1-2 (2006), s. 13-49.
5. STANĚK, Tomáš, ADRIAN, Arburg von. Organizované divoké odsuny? : úloha ústředních orgánů při provádění evakuace německého obyvatelstva (květen až září 1945). 3. část. *Soudobé dějiny*. Roč. 13, č. 3-4 (2006), s. 321-376.

8 RESUMÉ

Die vorgelegte Bachelorarbeit befasst sich mit der Vertreibung der Deutschen aus der Tschechoslowakei nach dem Zweiten Weltkrieg in den Jahren 1945 bis 1948. Die Terminologie für die Vertreibung ist anders in der Tschechischen Republik und in Deutschland. In Deutschland gibt es zwei Begriffe – die Vertreibung benutzt man für die Aussiedlung, die nach dem Zweiten Weltkrieg durchführte. Der Begriff Zwangsaussiedlung dient für die Charakteristik der Aussiedlung, die im Jahr 1946 organisiert wurde.

Diese Arbeit ist in für Kapitel verteilt. In dem ersten Teil ist die Situation nach der Entstehung der Tschechoslowakei bis der Verkündung des Protektorats Böhmen und Mähren beschreibt. Der größte Teil der Arbeit wird auf die Beschreibung der Vertreibung gewidmet. Im vorletzten Kapitel habe ich die Aufmerksamkeit den „Präsidenten-Dekreten“ gewidmet. Der Inhalt diesen Dekreten wird von den Kritiken der Vertreibung für diese Veranstaltungen verantwortlich gemacht. In Wirklichkeit umfassten keinen Beschluss, der zur Vertreibung der deutschen Bevölkerung führte. Die letzte Teil dient für die Analyse den Ursachen und Folgen der Vertreibung und zur Äußerung meiner Meinung.

Für die Bearbeitung dieser Thematik habe ich besonders Sekundärquellen herangezogen. Als sehr vorteilhafte sehe ich besonders die Arbeiten des Historikers Tomas Stanek an. Dieser Historik spezialisiert sich auf diesem Gebiet.

9 PŘÍLOHY

Příloha 1:

Počty odsunutých Němců v rámci divokého odsunu, které vycházejí z armádní dokumentace.

	Červen- červenec 1945	Srpen 1945	Září 1945	Celkem
První vojenská oblast	443 858	102 128	3 646	549 632
Druhá vojenská oblast				30 000
Třetí vojenská oblast (Morava)		151 602		186 417

Příloha 2:

Počty odsunutých Němců v rámci organizovaného odsunu uvedené ve zprávě ministerstva vnitra dne 24. října 1946 (jedná se o stav k 18. říjnu 1946).

Počet vysídlených Němců podle zprávy ministerstva vnitra

Americká zóna	1 415 135
Sovětská zóna	750 000
Celkem	2 165 135
Počet Němců, kteří ještě zůstali na čs. území (odhad)	300 000

Příloha 3:

Údaje o celkovém počtu vysídlených Němců uváděné ministerstvem obrany a v závěrečné zprávě ministerstva vnitra.

**Počty podle ministerstva obrany
(období od zahájení organizovaného odsunu do konce roku 1946)**

Americká zóna	1 222 628
Sovětská zóna	709 284
Celkem	1 931 912

**Počty podle zprávy ministerstva vnitra z listopadu 1946
(období od zahájení organizovaného odsunu do 1. listopadu 1946)**

Americká zóna	1 420 598
Sovětská zóna	750 000
Celkem	2 170 598

Příloha 4:

To the
U S Commander,
S t o d.

We beg to give us the possibility to be transported
back from Stod to Cheb. We are 196 persons with our luggage.

Mothers with babes and very ill old persons are
among us. The transport has to be put up at the barracks in the
street Karla Havlicka Borovského, where it came from.
Our transport home to Cheb is already allowed by
the police chief in Plzeň.

Stod, 14./9.1945.

Zpráva pro americkou armádu.

Státní oblastní archiv Plzeň, fond Internační tábor Stod, ev. č. 553, kart. č. 1.

Příloha 5:

D.P. Camp in Horazdovice. August 3rd, 1945

TRANSPORTATION - LIST.
from D.P. Camp, Horazdovice to Internement-Camp STOD 9229 on August 4th, 1945.

No.	Name	born on	money RM	Kc
1.	Schilling	Alois 1.1930	--	300.--
2.	Persy	Frantisek 30.9.1883	} 400.--	--
3.	Persy	Theresia 28.8.1882		
4.	Rybar	Jan 29.6.1878	} 284.--	900.--
5.	Rybar	Antonie 3.1.1883		
6.	Patecky	Frantisek 1.5.1895	} 400.--	--
7.	Patecky	Rosa 4.2.1899		
8.	Pascha	Anna 7.7.1880	} 44.--	--
9.	Pascha F	Frantisek 18.9.1891		
10.	Liftner	Frantisek 4.1.1888	} 204.--	--
11.	Liftner	Annezka 21.10.1886		
12.	Liftner	Jana 3. 5.1924		
13.	Liftnar	Jarmila 29. 6.1930	} 50.--	500.--
14.	Hlavsa	Josef 23. 9.1880		
15.	Galle	Jan 18.12.1893	} 90.--	6500.--
16.	Galle	Maria 2. 7.1901		
17.	Galle	Ludmilla 22.11.1938		
18.	Galle	Wilhelm 28. 4.1929	} --	1700.--
19.	Galle	Rudolf 15. 5.1927		
20.	Kozlik	Anna 19. 9.1883	} --	3000.--
21.	Kozlik	Helena 18. 9.1917		
22.	Sluka	Marie 1.10.1943	} 200.--	--
23.	Sluka	Antonie 13. 1.1910		
24.	Riess	Anna 25.10.1887	} 40.--	--
25.	Karlo	Franciska 9. 3.1915		
26.	Karlo	Franciska 4. 6.1938	} 90.--	600.--
27.	Karlo	Erwin 10. 1.1941		
28.	Karlo	Ingeborg 28. 3.1943	} 90.--	600.--
29.	Schmied	Frantisek 8. 2.1894		
30.	Schmied	Sofie 29.10.1901	} 90.--	600.--
31.	Schmied	Millada 8. 2.1930		

It is herewith certified, that all above mentioned 31 persons were inspected by a military commission of the D.P. Camp in Horazdovice and that these persons did not possess in their property any valuables, not allowed, to be taken away from the territory of the Czechoslovak Republic.

i.p. The Commander of the D.P. Camp
in Horazdovice:
P. Rowenschein, Sgt.

M. ...
15 ...
(11 3-6)

Seznam osob z Horažďovic.

Státní oblastní archiv Plzeň, fond Internační tábor Stod, ev. č. 553, kart. č. 1.